

Carissimi

Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek

XII. évfolyam, 2021/4., december

*Békés karácsonyi ünnepeket
és boldog új évet kívánunk.*

Róma karácsonya

Elfogadás, szeretet, béke

Anyának lenni látássérültként

Pillanatképek a Ki mit tud?-ról. Cséplő Ákos felvételei. Cikkünk a 26. oldalon.

Tartalom

Vértessaljai László SJ: Róma karácsonya	3
Korpás Árpád: A pozsonyi kiségitő iskola ügye, III.	5
Dunkel N Norbert: Felugró ablak, szétördelt világ, II.	7
Pető Ildikó – Szilágyi Erika: A játéktevékenység korai tanulása – a család szerepe	10
Könyvajánló: Kováts Laura Rozália: Belső tenger	13
Horváth Péter László – Ladányi Lili: Könnyen érthető nyelv – nemzetközi kitekintés	14
Hosszu Tímea: Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók idegennyelv-tanulását meghatározó sajátosságok	16
Zupko Mária: A kommunikáció fejlődése gyermekkorban	18
Sever Borbála: Nyolcadik fogyatékos-ságtudományi konferencia	20
Az én történetem: Ondrejcsák Eszter „Megkérdeztem, hogy van-e haja” – Hóka Tímea nagy kalandja	24
Ki mit tud? Galántán	26
Sztakó Zsolt: Életképek	27
A gyógyulás útján – a nagykeszi Reménység Reszocializációs Központban	28
Szívem vágya – Hefty Angéla rovata	30
Kocsis Károly: Karácsonyra hangolva	31
Könyvajánló: Edith Eva Eger: A döntés	32
Melaj Erzsébet: Andrea Mantegna: A pásztorok imádása	33
Rácz Jolán: Remélni kell a reménytelenségben	34
Magyar–szlovák és szlovák–magyar szótár	35

Címlapkép: Zobordarázs, Szent Mihály arkangyal templom. Duray Zoltán felvétele.

Lapunk illusztrációit Nagy Zoltán grafikusművész készítette.

Carissimi – Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek. Kiadja a Szlovák Humanitárius Tanács (vydáva Slovenská humanitárna rada, Budyšínska 1, 831 03 Bratislava; IČO: 17 316 014) a Carissimi Nonprofit Alappal együttműködve. Felelős szerkesztő: Tóth Erika. Nyelvi szerkesztő: Szórád György. Szakmai tanácsadók: Mgr. Köböl Tibor szociális tanácsadó, Izomsorvadásos Betegség Országos Szervezete, tel.: 0948 046 672; PaedDr. Strédl Terézia PhD pszichológus, gyógypedagógus, a Selye János Egyetem oktatója. Grafika, tördelés: Nagy Attila. Nyomja: Valeur Kft., Dunaszerdahely. Terjeszti: Mediaprint-Kapa Pressegrasso, a. s. Levélcím: Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava. Telefon: 0907 812 236. E-mail: carissimi.lap@gmail.com. Honlap: www.carissimi.sk. Ingyenes kiadvány. Megjelenik negyedévente, 1300 példányban. A következő számunk márciusban jelenik meg. ISSN 1338-2438, ISSN 1338-2446 (online). Engedélyezési szám: EV 3982/10. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Róma karácsonya: a Szent Péter tér ölelő karjában hatalmas fenyőfa alatt szunnyad a Kisded

Vagy húsz karácsonyt éltem meg itt, az Örök Városban, és így az első mondatban csak azt szeretném leszögezni, hogy ezek a jó olaszok a maguk módján, másképpen, de ugyanolyan mély hittel és szeretettel ünneplik Urunk Jézus születését, mint a többi népek és városok. Mi-

ként a kenyérük is más, mint a miénk, mert ahhoz is évek kellettek, míg igazán felfedeztem, hogy mégis mitől olyan finom!

Rómában az első Natale – mert egyszerűen csak így nevezik: Születés – fájdalmasan szép volt számomra. Amikor ideérkeztem 1979-ben, karácsonykor egyedül maradtam a Német–Magyar Kollégiumban, mert bár a német kispapok hazautazhattak családjukhoz, nekem maradnom kellett, hiszen nem kockáztathattam meg, hogy otthon a kommunista hatalom esetleg nem engedi a visszautazásom. Viszont az az egyedül megélt első római karácsony lehetővé és életszerűvé tette nekem a Szent Család betlehemi „karácsonyát”. Mert annak ragyogó a közepe, hogy „Gyermekek adott nekünk az Isten”, de a peremén azért szomorú: „Nem fogadtak be minket sehhol!”

Árva gyerekként csak üldögéltem a kollégiumi szobámban, mígnem belebújtam a Szentírás üzenetébe, és rátaláltam a helyemre az egyszerű pásztorok között, akik valami fényeset láttak. Közel menvén az Anyához és Gyermekeéhez, nemcsak a szemük ragyogott már, hanem a szívük is, mert betelt annak legősbibb vágya, mely mindig a Jóisten után sóvárog.

Rómában nincsenek roatók, hajnali szentmisék adventben, mint nálunk, de a vasárnapi szentmisék adventi koszorúinak a fénye itt is négyhetes osztásban szép lassan tovarapózik, egészen az éjféle mise „lángos csillagáig”.

Viszont itt van jászol, ahogy mondják, presepe! Az eredeti után Szent Ferenc „találta föl” a Róma környéki szabin hegyekben vagy hétszáz éve, erre olyan nagy sikere lett az olasz családokban, hogy meghódította a szépszobák közepét vagy legszebb sarkát, s oda gyűlnek össze karácsonykor imádkozni és egymást köszönteni.

Az olaszok nem annyira türelmesek, mint a felvidéki emberek, ezért aztán a Jóisten megengedte nekik, hogy a karácsonyt az adventi készület közepén valamiképp „elővételezzék”. December derekán, Szent Luca napján elkészítik a betlehemet a jászollal és a hozzávalókkal. Kerül oda minden, Szűz Mária, Szent József, bárányok és pásztorok, csak éppen nem lehet még ott a kis Jézus. Viszont a Luca-napi vasárnapot követően a Szent Péter téren a déli Úrangyala imádság után a pápa megáldja a kisgyerekek magukkal hozott Bambin’ Gesù-, Kisded Jézus-szobrocskáját.

Édesanyámmal 2017-ben a Szent Péter-bazilika szent kapujánál

Szent Péter tér, karácsonyi víz- és fényzőnnel

Péter téren. Ez a szokás azóta megmaradt. Az északi népek fenyőfája és a déli népek betlehemi jászla most szépen együtt hirdeti a téren karácsony egyetemes örömét. Minthogy Róma régi mondás szerint „patria omnium”, mindenki hazája, ezért évről évre más és más nép vagy tájegység kapja meg a kitüntető megbízatást, hogy a legszebb és legmagasabb fenyőfáját a pápának és Róma népének ajándékozza. Idén az észak-olaszországi Dél-Tirolból érkezik a karácsonyfa, míg a betlehemi jászlat a tengerentúli Peru küldi a Szentatyának, még hozzá az Andok hegységben 3-4000 méteres

Ezután már csak addig kell számolni, amíg be nem telnek a napok, és el nem jó a szépséges Éjszaka. Akkor teszik a Kisdedet a betlehemi jászol közepére, és lesz teljessé így a karácsony.

Őszintén szólva, nekem itt mindig hiányzott az éjféλι mise, de annak errefelé nincs olyan hagyománya, mint nálunk otthon.

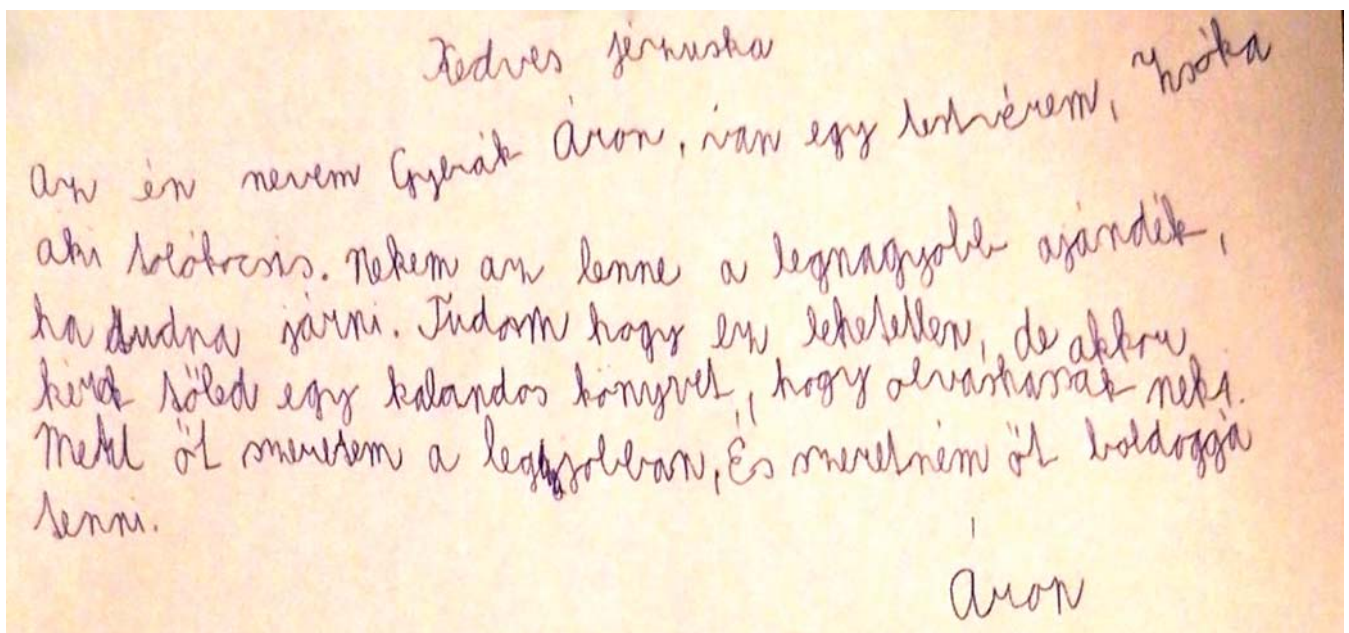
Aztán hiányoznak a fenyőfák is! Rómában nem szokás a családi karácsonyfa, hanem a szép betlehemi jászlakat terebélyes, piros levelű mikulásvirágokkal veszik körül. Amikor a lengyel pápa a Krakó környéki hófödte hegyek világából megérkezett Rómába, 43 éve, 1978-ban, már az első karácsonyára felállított egy nagy fenyőfát a Szent

magasságban lakó kecsua indiánok ajándékként.

Még egy szót a karácsonyi hangulatról. A közeli Abruzzók hegyeiből ilyenkor leereszkednek a dzamponyárok, a bördudások, és népviseletbe öltözve igazán varázsos karácsonyi hangulatot teremtenek. A dallamos muzsika mellé jólesik a sárga stanicliba csomagolt sült gesztenye. A római karácsonynak bördudadallama, sültgesztenye-illata van, és közben mindenki lassan elindul a Szent Péter tér felé, ahol a kis Jézus kitárt karral vár és megölel mindenkit. Német, olasz, amerikai, japán turisták és zarándokok mellett ott állnak a magyarok is, a Balaton mellől és persze páran még Pozsonyból is!

Vértessaljai László SJ, Vatikáni Rádió

Egy kislány levele a Jézuskához

A pozsonyi kiegészítő iskola ügye, III.

Nyugat-európai mintákat követve a 19. század végétől Magyarországon több ún. kiegészítő iskola vagy osztály létesült. A dualizmus kori Pozsonyban is kezdeményezték ennek az oktatási formának a bevezetését.

Pozsony szabad királyi város törvényhatósági bizottsága 1909. szeptember 6-i ülésének 29. napirendi pontja volt a királyi tanfelügyelő „kérelme a gyengetehetségű népiskolai tanulóknak felállítandó kiegészítő iskola részére az iparos tanonciskola helyiségeinek átengedése iránt”. A kérdés megvitatásával kapcsolatban egyelőre nem sikerült releváns információkra bukkanni. Arra nyílik csak lehetőségünk, hogy számba vegyünk a kezdeményezés esetleges buktatóit.

A pozsonyi elemi iskolák hely- és kapacitáshiányára már utaltunk.

Emellett köztudott, hogy az 1868. évi XXXVIII. számú népiskolai oktatási törvény alapján az elemi és felsőbb népiskolákból, polgári iskolákból, továbbá tanítóképezdekből álló rendszeren belül a dualizmus idején annak ellenére is megmaradt az egyházak iskolaalapítási és -fenntartási dominanciája, hogy a jogszabály értelmében az államnak, egyes polgárainak, a helyi önkormányzatoknak és az egyesületeknek is volt ilyen működtetési joguk. Jól tükrözi ezt a pozsonyi helyzet is. A Borovszky-féle vármegyemonográfiasorozat 1904-ben megjelent Pozsony vármegye című kötete szerint a városban az 1901/1902-es tanévben 27 elemi iskola, 1 felső népiskola és 7 polgári iskola működött. Plachy Bertalan királyi tanácsos, tanfelügyelő a kötetben megállapítja, hogy „a városi népnevelésügy kizárólag felekezeti formák között fejlődik, elannyira, hogy a városnak nincs is községi polgári iskolája”, továbbá „állami népnevelési tanintézet is csak egy van: az áll. tanítóképző-intézettel kapcsolatos elemi gyakorló

leányiskola, községi is csak egy, a dinamitgyári közs. népiskola”.

Bár szakminiszterként Wlassich Gyula és Apponyi Albert országszerte igyekezett növelni az állami elemi iskolák számát, a városi fenntartásuk létrehozása jobbára csak az adott önkormányzat szándékaitól és lehetőségeitől függött. Mindezt azért szükséges így vázolni, mert a számok alapján a városnak éppen elég erőfeszítés lehetett, hogy az alapoktatáson belüli súlyát egyáltalán növelni tudja, azaz a speciális formák bevezetésében visszafogottabb volt. Ha nyitott is új iskolát, inkább általános profilút.

A korabeli városi sajtó tükrében úgy tűnik, a helyi társadalom részéről a speciális tanintézmények közül az árvaházak élveztek előnyt. A korfelfogás szerint külön csoportba sorolt gyógypedagógiai tanintézmények („siketné-mák” és vakok intézetei, gyengetehetségűek képzési helyei) közül pedig a siketintézet fejlesztése lehetett prioritás, azért is, mert annak volt hagyománya. Pozsonyban az első siketintézet 1836 és 1872, a második 1878 és 1892, a harmadik pedig 1905 és 1921 között működött, tehát a most tárgyalt kor-

szakban létező ilyen intézménynek voltak 19. századi előzményei. Erre maga Deschenszky is utal a Siketné-mák és Vakok Oktatásügye című szakmai havilap 1925. november–decemberi számában megjelent Pozsonyi emlékek című cikkében. Azt írja, hogy az 1836-tól 1872-ig működő helyi siketintézet „létezését főként Blaschkovics János fáradozásainak köszönheti”, márpedig a bazini származású, a pozsonyi kecskekapui evangélikus temetőben nyugvó Blaschkovics János (1777–1855) „kiváló pedagógus, aki a híres plankenbergi nevelőintézetnek megteremtésével Európa-szerte dicsőséget szerzett a magyar névnek”, tehát amikor németországi tanulmányai után „emberszerető szíve arra készítette őt, hogy haza érkezvén itthon is létesítsen hajlékot e szerencsétlen embertársainak”, Pozsonyban nagy megbecsülés övezhette. Ezzel a kitérővel mindössze arra kívánok utalni, hogy a siketek mellett nemcsak az szólt, hogy speciális képzési igényüket jobban elismerte az társadalom, mint a gyengetehetségűekét, hanem előnyben részesítésüket a helyi hagyomány is segíthette.

A kiegészítő iskola ellen hathatott két, Deschenszkyvel kapcsolatos körülmény. Ezek közül az egyik kevésbé fajsúlyos, de talán mégsem teljesen elhanyagolható: a helyi társadalmi és főként önkormányzati közegben kevésbé ismerte ki magát, azaz kisebb hatásfokkal lobbizhatott a kiegészítő iskolai képzésforma meghonosításáért. Ugyanis 1909-ben áthelyezéssel került Ungvárról az akkor még csak négy éve működő, 1905-ben létesített pozsonyi siketintézet igazgatói posztjára (elődje, Bihari Károly ugyanakkor a siketek budapesti állami intézeténél lett tanár).

A kiegészítő iskolával szembeni másik, fontosabb érv az lehetett, hogy a város a speciális (gyógypedagógiai)

képzés fejlesztése terén nem akarhatt több frontot nyitni, hiszen elég teher lehetett számára a siketintézetrel kapcsolatos, éppen akkor induló új ingatlanberuházás. A Magyar Gyógypedagógia éppen 1909-ben („a tanügyi havi folyóirat” első évfolyamának első számában) számol be arról, hogy a pozsonyi siketintézet „hosszú huza vona után végre új hajlékhoz jut”, mert a szeptember 6-i törvényhatósági bizottsági ülésen név szerinti szavazással elhatározták, hogy a Török Ferenc utca (ma Moszkva utca, Moskovská) és Korona utca (a mai Sasinek utca, Sasinkova) között fekvő saroktelket megveszik a siketintézet céljára, utasítva a városi mérnöki hivatalt egy új épület terveinek az el-

készítésére. Ha tudatosítjuk, hogy minderről 1909. szeptember 6-án született döntés, és a kiegészítő iskola/tanszobák kérdése szintén az aznapi törvényhatósági ülésen volt napirendi pont, a konkrét ingatlanfejlesztési határozat már komoly konkurencia lehetett a gyengetehet-ségűek speciális oktatásának rovására.

A pozsonyi kiegészítő iskolai képzés kezdeményezője, Deschenszky Ferenc (1879–1935) az 1919-es pozsonyi főhatalomváltás után Kaposvárra került, s 1922-ben az ottani siketintézet igazgatója lett. A Siketnémák és Vakok Oktatásügye folyóirat 1933. évi 7–8. számában közölt információ szerint a jelzett évben nyugdíjba vonult. Két évvel később elhunyt, és a kaposvári Ke-

leti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Az első világháború után létrejött Csehszlovákiában az 1922. évi 226. számú törvény (az ún. kis iskolatörvény) értelmében az óvodák, a nép- és polgári iskolák, valamint a kiegészítő iskolák (külön speciális iskolák) alkották az alapfokú képzési rendszert. A speciális iskolák rendszeren belüli helyét, szerepét, fenntartói kötelezettségeit az 1929. évi 86. törvény rögzítette. Az új rendszer a pozsonyi speciális iskolák működését is módosította, ez azonban már egy másik történet.

Korpás Árpád,

a komáromi Selye János Egyetem
PhD-hallgatója

Szenzoros információfeldolgozás, mozgás, nyelvi képesség

A kiadvány, mint az alcíme is mutatja, a Frostig-elven alapuló nevelési terápia elméletét és gyakorlatát taglalja.

A világ megismerése minden gyermek számára kihívásokkal teli időszak, gyakran nehézségek is kísérhetik. A különböző szerzői csoportok azoknak a gyermekeknek, tanulóknak szeretnének segíteni, akik fejlődésbeli gyanúságuk, életkörülményeik miatt támogatást, egyéni bánásmódot igényelnek. Az érzékszervek közvetítésével feldolgozott különböző információk, a mozgás és a nyelvi folyamatok nélkülözhetetlen szerepet játszanak a külső és belső világ szerveződésében, az iskolai tanulás eredményességében, a szociális kapcsolatok fejlődésében. Ezek hiányosságai napjainkban is megmutatkoznak az atipikus fejlődés részeként.

A kézikönyvet haszonnal forgathatják a pedagógusok, segítségével a támogatást igénylő gyermekek képesek lehetnek leküzdeni nehézségeiket, és sikeres felnőtté válhatnak.

■ Gerebenné Várbiro Katalin – Reményi Tamás – Rosta Katalin: Szenzoros információfeldolgozás, mozgás, nyelvi képesség. Gondolat Kiadói Kör, 2021.

Hallássérült gyermekek játékos fejlesztése

A könyv elsősorban hallássérült gyermeket nevelő szülőknek szól. Sok ötletet meríthetnek belőle a vele foglalkozó korai fejlesztő gyógypedagógusok és más foglalkozással élő kisgyermekkel foglalkozó szakemberek is.

A szerző a fő hangsúlyt a hallás és a párbeszéd fejlesztésére helyezi. Ezeket a napi otthoni

eseményekbe ágyazza, és a természetes szülői magatartás fontosságát hangsúlyozza. Olvashatunk a hallás és a beszéd fejlődésének sokszor egészen apró jeleiről, segítségükkel a pozitív változások jól nyomon követhetők. A kötet részletesen felsorolja azokat a mindennapi tevékenységeket, amelyeket a szülők és szakemberek egyaránt kiaknázhatnak a hallássérült gyermek sokoldalú fejlődésének elősegítésére.

■ Gisela Batliner: Hallássérült gyermekek játékos fejlesztése. Fordította Csányi Yvonne. Kiadó: ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, 2021.

(Forrás: barczy.elte.hu)

Felugró ablak, széttördelt világ – élet mélységek nélkül, II. rész

A fókuszolás tanult erősségünk lehet. Az ún. *kognitív kontroll* segítségével zajlik: mi a belső cél, mi a feltétlen prioritás, elsőbbség, minden más, vetélkedő ingerrel szemben? Ennek agyi alapja a homloklebeány (prefrontális agykéreg), amely felülbírálja az ösztönös viselkedést. Kevesebb képernyő! Filmek – de nem a tévében, reklámmal és megszakításokkal. Elterelés, háttérzaj, állandó megszakítás ideoda csapongó felszíni figyelem nélkül. **NE ÁLLJ BE A SORBA**, kedves pedagógus, gyógypedagógus kolléga! Ne szolgáljuk, főleg ne a gyermek érdekeivel szemben, ezt a részleteire, szilánkjaira esett világot. A hegedűtanár utaljon a zongorára, a matektanár a fizikára, a fizikatanár a biológiára, mert elfogjuk felejteni az Egészet. Ami igenis: kedvez a kütyüknek, az a csak érzelmi-figyelmi illúzió. Érdekes, viláldzik. A tény az, hogy *gyermekjeink nem kapnak ún. személyes érzelmeket*. Ez mindig pótszerekhez vezet (legyen az szerhasználat vagy pótcselekvés). A szétforgácsolt figyelem és élet nem tud Egészet összeállítani. A pedagógia világában a kevesebb *alaposabban*-t jelent. Mert mit is adhatnánk tovább, ha nem az Egészre irányuló kereső-összerakó beállítódást?

Van egy másik probléma. A kommunizmusban örültünk, ha volt olyan farmernadrág, amely jó volt ránk. *A túl sok kínálat, a túl sok csábító inger: lehetetlenné teszi a döntést* – sokszor még felnőtteknél is. A kütyüknek és programjaiknak óriási a kínálatuk. Igazából azonban nem, mert sok a hasonló számítógépes játék, de hasonlítanak a főzőműsorok, de majd ugyanolyanok a mobilos játékok... Nem minőségi a választás. Ráadásul a „lehetőségekkel” való elárasztás és a legjobb választás kényszere szorongással jár! És persze

gyakori elégedetlenséggel. Gyermekeink nem elégedettek. Több elmélyedés (még ha csak rövid időre is) egy dologban. Erősebb fókuszálás arra, ami van. Több öröm abban, ami már megvan. Ez mind tanult folyamat. Gyermekek esetében a fókuszálás nem tart tovább 1–5 percnél, s a fókuszálás erőfeszítését lássa a tanárán (szülőjén) is! A kütyük rászoktathatnak arra, hogy a külvilág foglyai legyünk. Adódik egy probléma, s majd az egyiken keresztül megoldjuk. Vízfóráló mosógép, kávéfőző, vasaló, számítógép, okosóra... Életünk célja nem az, hogy ebben az anyagi világban maradjunk, amelyről a világvallások azt tartják, hogy itt minden csak illúzió. Híd: csak átmegyünk rajta. És akkor seregestül jönnek az okoseszközök, amelyek illúziót (extended reality, kiterjesztett valóság) teremtenek az illúzióban.

Az okoseszközök majd száz százaléka vizuális típusú, ráadásul világunk vizuálissá lett; az ingerek 80%-a látási inger. (Tehát az ingerek *modularitásából kiesik* a tapintás, a mozgás, a hallás.)

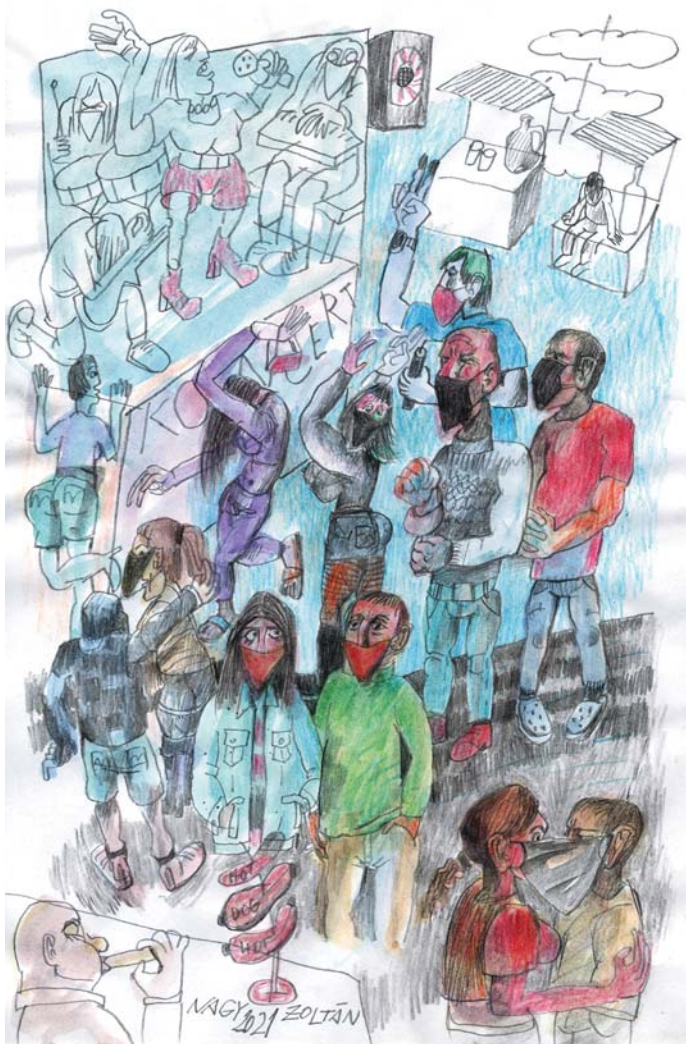
A *túlingerlés* ellen a testi és jóga-gyakorlatok hatásosak. Le kell horgonyozni a testtudatosságban – hogy melyik izom milyen állapotban van. *A test, a testi működések pászttázása visszaadja a figyelmet a reális világnak*. Öt-hét perces ilyen gyakorlatsor felfrissíti a tanárt, gyereket egyaránt. Nem pedagógus az az igazgató, aki ez ellen szót emelne. Élünk a tanszabadsággal, a túlingerelt gyerekeknek szükségük van szünetekre. Harminc éve is mondtuk, hogy felpörgött, neurotikus világban élünk. Na, ma ez tényleg igaz. Az agykutatások és pszichológiai tesztek igazolták, hogy mára a gyermekpopulációban 20%-ra nőtt a *nagyon érzékenyek aránya* (Highly Sensitive Person, Aron&Aron 1997). Itt a környezeti ingerekre adott jóval élelkebb válasz, majd a túlingerlés megterhelővé válhat. *Akkor is, ha a gyermek zárkózott vagy introvertált*. Igazából minden órát öt perc csenddel kellene kezdenünk. A szünet nem erre való: az a szociális interakciók és a mozgás ideje. Mindenesztül a tanulóé.

Nem válogathatunk, milyen (a tanárnak ideális) diákok volnának jók egy jó képességű osztályban. A jó tanár eleve integratív természetű, s ez persze megterhelő, mert *sok mindenre és sok mindenkire kell figyelnie, és sokféleképp kezelnie ezt a sokféleséget* (módszertani sokoldalúság, a tanár ún. oszcilláló figyelme – osztály, én, s amit mondok).

Önmagában a *nyugati kultúra, a nagyvárosban való felnövés eleve nem gyermekbarát*. Ez ítélettel felérő tény. A régi magyar elmekórtankönyvekben volt egy kifejezés az elme alapműködésére, a gondolatok, érzések ide-oda cikázására: a 'zsong'. A belső zsong(ás).

Ez az elmék alapzaja. Az okoseszközök, a rajtuk elérhető ilyen-olyan játékok, programok, műsorok robbanásszerűen megnövekedett száma a *külvilág foglyává teszi* az embert, és alaposan túlterheli idegrendszerünket. A megoldás az okoseszköz-diéta. *Az, hogy állandóan elérhetőek vagyunk, nem jó.* Ezt elsősorban az otthonról dolgozók (home office) tudják, amikor sok faragatlan főnök még este 7-kor is információt kér tőlük.

A gyermeki idegrendszer éretlen, ezért sérülékeny. Nem alakulnak ki az agyon belüli összeköttetések, az idegsejti kapcsolatok, a serdülőknél pedig újrarahuzalozódik az agy. A társak elvárása, hogy naponta ötször ellenőrizze valaki a Facebook-ját, a mailjeit, s állandóan SMS-ekre válaszoljon, ún. *belső eltereltséget* hoz létre, mert félünk, hogy ha nem leszünk elérhetőek, s nem válaszolunk szinte azonnal, megharagszanak ránk (csoportnyomás, kulturális elvárások). A rossz előadó és a felkészületlen pedagógus nem számol a figyelem időbeli jellegeivel, sőt a figyelem gyermek- és serdülőkori sajátosságaival sem. A magas elvárás gyermek- és serdülőkorban irreális, tehát az óráknak valamelyest fluktuálóknak kellene lenniük. Figyelem, pihenés, más típusú hanghordozás, más aktivitás, figyelem – a ciklus kezdődik előlről. A figyelempihentetés, egy másik, zavaró inger elnyomása (ignorálás) nem ugyanahhoz az agyi területhez kötött! Korábban azt hittük, hogy a fókusz és a többi inger figyelmen kívül hagyása ugyanannak az éremnek a két oldala, de nem! *Ezért jobbak azok*

az iskolák, ahol a rendszeres ellazulás (relaxáció), jógalégzés, egy-két lazító gyakorlat a napi rutin része. A gyermek megtanul figyelmen kívül hagyni, ha mi is tanítjuk ezt. Húszegynéhány éves kortól megváltoznak az agyi képek (funkcionális MRI), mert már rutinszerűbb a zavaró ingerek ignorálása. (Adam Gazzaley PhD neurológus kutatásai. University of Pennsylvania, USA, 2016) *Az olyan feladatok, ahol több részfeladatra is figyelni kell (multitasking), kifejezetten edzik a figyelmet.* Annak szelekcióját, mi fontos, sőt, mi meddig fontos (időfaktor!), s mi nem. Ilyen a drámajátékóra, s ilyen: *minden hangszertanulás, mert sok részfeladat eredménye mindössze „öt dallamhang”*: mi van a kottában, az hol van a hangszeremen, mi az utasítás (pl. rövid vagy halk stb. hangok), rövid idejű emlékezet, visz-

szacsatolás, megcsináltam-e, téri tájékozódás: szem-kéz koordináció, hol vannak ezek a hangok pl. gitáron, hegedűn. Ne használjunk sok angol kifejezést, mert olyan árnyalt, szép, egyedi a nyelvünk! Én a multitasking helyett az *összetett vagy nagyon összetett feladat* kifejezést ajánlanám.

A művészetoktatás azért van kiemelkedő helyen, mert minden hangszerjáték nagyon összetett, főleg amikor majd hegedülés közben a zongorakíséretre is figyelni kell. Hányszor panaszolják a zeneiskolai növendékeink, hogy nagyon zavarja őket! Nos, az *összetett feladatok kivitelezésekor* kifejezetten idegi hálózatok (gráfok) épülnek fel! A homloklebeny kisebb ideghálózata karmesterként viselkedik a feladatokhoz szükséges nagyobb motoros (mozgásos), vizuális (látási), haptikus (tapintási) stb. *elemek összerendezésekor.* Ilyenkor ide-oda pásztázó (oszilláló, ide-oda ugráló) figyelem kell. Aki valamely részterületen jobb, az egy pillanat tört részéig megpihen azon a területen, amelyen tehetségesebb, gyakorlottabb.

Szomorú tény, hogy az elektronikus média (tévé) „újságírói” a szólás-szabadságot nagyon keverik a szólás-szabadsággal. Az sincs rendben, hogy a tévécsatornák 95%-án vizuális szemét ömlik, s hogy ma már minden képernyőn megszakad a folyamat („film”, műsor) egy reklám vagy előzetes miatt. *Ez a világ a figyelem s elmélyültség ellen való, sőt, a felugró ablak a figyelem elleni terror.* Persze kontraproduktív, mert már nem figyelünk rá, de arra jó, hogy tovább tördelje ezt a csak szilánkjában létező világot. Mint (1) tanárember azt mondom, elég baj,

hogy reklámra, fizetett oldalra vagy ingyenes, de promoteált oldalra hivatkoznak, (2) mint filozófus azt mondom, szégyen és gyalázat, hogy Krisztus után kétezer évvel még mindig csak ott tartunk, hogy a pénz igazolja a hirdetést – és mindent. Hogy annak e pusztító (disztraktív) módját is, *mennyiségét* is igazolni tudja. Az amerikai pszichiátriai társaság (APA) hároméves korig nem engedné képernyő, okostelefon használatát. Én azt gondolom, ez kompromisszum eredménye. Magam *öt-hat éves korig sem engedném képernyő elé a gyermeket*. Kivétel csak az igényes rövid rajzfilm, heti kétszer esetleg, főleg, ha utána a nélkül is lehet mesélni, sőt, alakokat rajzolni (elaboráció, emlék + saját belső képek, fantázia).

A videójáték és a sok rajzfilm nem fejleszti a verbális intelligenciát, így a tudatosságot sem. *A nagy társadalmi hazugságok* közé tartozik az is, hogy állandóan ipari, technológiai innovációért kiáltozunk. A művészetoktatásban kreatív gyerekeket akarunk, miközben a képernyők világa kiöli a kreativitást, mert nincs benne szükség fantáziára – már gyermekkorban sem. Minden készen van. Ám ha minden készen van, akkor az állatok szintjére süllyedünk. *Az állat (helyel-közzel) egyenlő a környezetével*. Az ember az a lény, amely nem egyenlő a környezetével, sír, énekel, s eszközt készít. Mert az önmeghaladásra – motiváció – keletkezett. Baj van, ha már minden készen van. A gyermek nemcsak átéli, hanem csakis átélve érti meg a valóságot, amelyet majd alakít is. A képernyő-passzivitás ebben is gát. A szörnyek ölése és az autóversenyzés *nem az életbeli kompetenciákat fejleszti*. Ilyen értelemben a kiterjesztett valóság, amikor egy meglévő parkhoz a gép hozzáadja a pálmákat, a barlangot, a vízesést és az épp ivó dinoszauruszt, sajnos: beszűkített valóság.

Azért ne menjünk el amellest, hogy a Covid-pandémia kikényszerítette

távoktatás csak ráerősített az okoseszközök használatakor kialakuló függőségre. És az élő, közvetlen személyes emberi viszonyok leértékelésének veszélyére. *Az Alliance for Childhood* (Szövetség a Gyermekekért – már 2000-ben megfogalmazott –) javaslata: *Az információs eszközök piacra dobók hozzák nyilvánosságra ezeknek az eszközöknek a veszélyességi faktorait*, magyarul: adjanak hozzájuk „használati utasítást”. Sőt: az ilyen eszközök gyerekeket célzó reklámjainak teljes betiltását sürgeti. Miért? Mert még messze éretlen központi idegrendszerrel és éretlen személyiségről van szó. *Biológiailag: az éretlen idegrendszer nem tud fókuszálni és ignorálni, azaz mellesleges ingereket kiszűrni*. A gyermek nem tud még önmagának nemet mondani vagy jól használni monitort, okoseszközt. Képernyő + cukor = mesterséges figyelemzavar. (Nemcsak okoseszköz-túlterhelés van, hanem az édességek és csipszek is minden utcáson fogyasztásra ösztönöznek – s a profitért az emberi egészség sem drága! Amivel az orvosok és gyógypedagógusok később találkozhatnak, azzal sokszor már találkozik a tanár – elhízás, figyelmi nehézségek, megzavart érzelmi-értelmi fejlődés.)

Még valami: a később hasznos és sokoldalú számítógépet *nem életkorának megfelelően* használja a gyermek, és: *nem neki való tartalmakba* is ütközik. Az elmúlt tíz évben kb. 800 (!) szorosára növekedett az indukált (létrehozott, nem veleszületett) figyelemzavar. Ez a megfoghatkozó gyógypedagógus-/pedagóguslétszámmal kezelhetetlen. *Óvodában egyértelműen tilos* még a rajzfilm is, akkor is, ha az híres magyar animációs alkotás. A vibráló képernyő gátolja az idegszálak szigetelését (mielinizáció). Nem kell gyermekkorban „elektronikus kokain”. És megint egy megjegyzés: milyen az a „kultúra”, amely már korán károsítja

a gyermeket? A képernyőtől nemcsak passzív lesz. A gyermeknek mozognia kell ahhoz, hogy fejlődjön. *Nemcsak a testtudatosságot veszi el a kétdimenziós képernyő*, hanem *a testséma, az írás, a beszéd agyi pályáit s e funkciók begyakorlását sem engedi fejlődni*. A szakirodalom használ is olyan kifejezést, hogy *digitális demencia* (elbutulás). A gyermek, a fiatal kognitív (gondolkodásbeli) képességeihez kell a mozgás! A zeneoktatásban ezt célozta a Kovács-módszer. Az iskoláknak ellen kellene állniuk a digitális kísértéseknek. Az már önmagába elgondolkodtató, hogy a Szilícium-völgy magas beosztású alkalmazottjai „ámítógép”-mentes iskolába járatják gyermekeiket...

Minden függőség, depresszió és a kompenzálás miatti túlzott *képernyőhasználat* mögött *gyakran találni szeretetlenséget, szegényes társkapcsolatot*. Ezt azért tartsuk észben. A számítógép ragyogó eszköz rengeteg mindenre, a kottaprogramtól a háztervező programokon át az űrhajó vezérléséig. Játékra is jó, de *nem társ*. Az ember társa programozott, agyi huzalos szinten is, tehát az élő, eleven személy, a társ nem helyettesíthető. A Facebook (és általában a szociális médiumok) egyik veszélye, hogy igazi kapcsolatot szimulálnak. A gyermekek éheznek a lájkokra, követőik számával mérik a személyes sikert. Nem a gyerekeket kell megváltoztatni, hanem saját magunkat. Több idő, több szeretet nekik: ez az igazi versenytársa a képernyőnek. Az iskola folyosóján azt látom, hogy mindenki a mobilján játszik, ritkábban ketten nézik ugyanazt az okostelefont. Ha egy gyermek képes négyéves koráig szocializálódni, utána már a gyerekközösség is szocializálja – ha a képernyő „varázsa” nem takarja el az élő arcokat.

Dunkel N Norbert

zenepedagógus-zeneterapeuta,
orgonaművész, filozófus

A játéktevékenység korai tanulása – a család szerepe

„A gyermek természetes nyelve, tanulásának és kommunikációjának legfontosabb eszköze a játék.”
(Cohen, 2015: könyvborító)

A figyelmes vagy tapasztalt szülők észreveszik, ha gyermekük nem megfelelően fejlődik, hogyha keveset vagy nem gagyogott, nem játszott a hangjával, nem kezdett el idejében szavakat mondani, nem reagál a nevére, nem szereti a zenét, dalokat, mondókákat, nem szeret mesekönyveket lapozgatni, egyszerű kéréseket nem teljesít, nem kötik le a figyelmét a játékok. Figyelmeztető lehet, ha későn kezd el járni, mozgása bizonytalan, gyakran elesik, nem nyúl a tárgyakért, vagy sokszor elejti őket.

Ha a szülők felismerik kisgyermekük életében a nehézségeket, a játékban megjelenő korlátokat, akkor sokkal könnyebb körülhatárolni, hogy a felnőttek hogyan nyújthatnak segítséget. A támogató jelenlét a szülők részéről nemcsak a fizikai jelenlétet jelenti, hanem azt is, hogy teljes figyelmükkel képesek a gyermek felé fordulni. Ha folyamatosan figyelemmel kísérik tevékenységét, jelzik örömeiket, elégedettségüket a játéktevékenységével kapcsolatban, akkor az bátorítás számára, erősíti az önbizalmát; így megtapasztalja, hogy szülei számára milyen fontos a játéktevékenysége (Nyitrai és Korintus, 2017). A játékban szükség van a gyermek aktivitására, amely nemcsak fizikai, hanem szellemi erőfeszítést is igényel (például a környezet és a társak reakcióinak, a körülmények változásának az értelmezése vagy a különböző játékos helyzetek kipróbálása).

Az atipikusan fejlődő gyermekek esetében nagyobb figyelmet kell fordítani a játék és a játszani tudás fejlesztésére, tanítására, mert kisgyermekkorban

a játék az elsődleges tapasztalatszerzési és tanulási közeg; fontos, hogy a szülők ne csak az ép, hanem az eltérő fejlődésű gyermekek számára is már egészen kicsi kortól elérhetővé tegyék a játszást (Barthel, 2009). A szülők részéről az eltérő fejlődésű gyermekek játékában a fő cél a beavatkozás és a játéktevékenységük fejlesztésében való aktív részvétel. A felnőtteknek a játéktevékenységekbe való bevonása döntő fontosságú a játéktudás elsajátításában, sőt a szülőknek feladatuk, hogy ne csak bekapcsolódjanak a játékba, hanem a család életének mindennapjaiba is beépítsék (Frost és mtsai., 2012).

A látássérült gyermekeknek mindenképpen szükségük van a szülők segítségére, beavatkozására a játéktevékenységekben, a társakkal való játékban, hiszen a felnőtteknek kell biztosítaniuk számukra a különféle tárgyakat és segíteniük szimbolikus használatukat (Recchia, 1987). A felnőttek feladata, hogy tapasztalatokat adjanak át a látássérült gyermekeknek a különböző tárgyakról, játékokról, támogassák és segítsék a gyermek felfedezéseit biztonságos, családi környezetben. A lakásban mindenképpen legyen egy puha terület, ahol szabadon mozoghatnak, és nem kell folyamatosan a sérülésektől félni, illetve már kicsi koruktól kezdve segíteni kell őket abban, hogy a játékban önállóvá, függetlenné váljanak (Schneekloth, 1989).

A hallássérült gyermekek kommunikációs készségeit, kognitív és játékbeli fejlődését különböző tényezők befolyásolják. Közéjük tartozik a család és a környezeti hatások, a többi gyermek és a szülők attitűdje, következetessége (Sinninger és mtsai., 2010; Mills és mtsai., 2014). A hallássérülés esetében tapasztalható kommunikációs fejlődési késést nem minden esetben a halláskárosodás

okozza, a felnőttek és a hallássérült gyermek korai kommunikációs interakciójának kudarca is oka lehet (Malfatti, 2009, id. Andreeva és Pietro, 2016). A csecsemők játékának legkorábbi formája a motoros tevékenység, mely közben a hallássérült csecsemők is adnak ki hangokat, de nem hallják saját magukat, így csökken az örömeik a játéktevékenység közben, s ez elindít egy atipikus folyamatot a beszédtanulásban, a kommunikációban, a nyelvhasználatban és egyéb, velük kapcsolatban álló területeken. Ilyen összefüggésnek tekinthető a játéklejődésükben, hogy kevesebbet játszanak szimbolikus játékokat, hiszen ez a játéktípus függ össze leginkább a szóbeli nyelv hiányával (Cejas és mtsai., 2014).

A felnőttek és az értelmileg akadályozott csecsemők vagy kisgyermek között közös játék rendkívül értékes, és nagyon fontos szerepük van benne a felnőtteknek. Az irányított játékban a felnőtt irányítja a gyermeket abban, hogyan kapcsolódjon be a játékba, és játékos stratégiákat mutat meg az együttjátszás során. A szakemberek arra tanítják a szülőket, hogyan legyenek játékosak, és hogyan reagáljanak gyermekeik jelzéseire, miközben megtartják az irányított és a szabad játék közötti egyensúlyt. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a felnőttek az értelmileg akadályozott gyermekek játékában irányadóbbak, mint a tipikus fejlődésmentű gyermekekében (Frost és mtsai., 2012).

A mozgássérült gyermekeknek is joguk, hogy hozzáférjenek a közösségi élet minden területéhez, beleértve a fizikai tevékenységet és az integrált környezetben való részvételt. Ez számukra azt jelenti, hogy a különböző tevékenységeket az igényeikhez kell igazítani. A velük foglalkozó szakembereknek meg kell találniuk a megfelelő alkalmazko-

dás módját, és minden mozgássérült gyermeknek egyénileg kell támogatást nyújtaniuk. A cél az lenne, hogy felszámolják a mozgássérült gyermekek fizikai tevékenységekben való részvételének akadályait (Frost és mtsai., 2012).

A halmozottan fogyatékos gyermekek csak nagyon korlátozottan tudnak részt venni a korukra jellemző játékokban, sőt a szüleik gyakran úgy érzik, hogy képtelenek játszani velük (Brodin, 1999). A korai anya-gyermek interakciók különösen kritikusak. Erre Coppa és Orena (2007, id. Caprino és Stucci, 2016) kutatása is rávilágít: az anyáknak nehéz szinkronba kerülniük, ráhangolódniuk a gyermekükre, nem adnak elég időt számára az ingerek feldolgozására. A játékra lehetőséget adó terek tele lehetnek fizikai akadályokkal vagy különböző zavaró tényezőkkel, például zajjal, hanghatásokkal, vagy nem megfelelő a világítás, fényviszonyok, s mindezek elveszik a gyermek vagy a szülő kedvét, rosszabb esetben leküzdhetetlen nehézséget jelentenek. A gyermekekkel foglalkozó szakemberek kulcsfontosságú szerepet játszanak a szülők arra vonatkozó tanácsokkal való ellátásában, hogy azok a játékra ráhangolódva hogyan működjenek együtt gyermekükkel.

A szülői beszámolókból kiderült, hogy a kisgyermekek játékában az autizmus többféle elakadást okozhat. Például a gyermek nehezen foglalja le magát, mindig ugyanazt szeretné játszani, furcsa, szokatlan dolgokat szeretne csinálni, van, aki egyedül akar játszani, közös játékot alig lehet vele kezdeményezni, és van olyan, akinek határozott elképzelése van arról, hogy mi és hogyan történjen játék közben, irányítást nem fogad el. A legtöbb szülő tanácstalan és frusztrált ilyenkor, hiszen az autizmus spektrum zavar azokat a képességeket, készségeket zavarja meg, amelyek elengedhetetlenek a közös játékhoz. Az autista gyermek másképpen játszik, mint tipikusan fejlődő társai, ezért a szülőktől másfajta gondolkodást

Réka (Cséfalvay Á. András felvétele)

kíván. Fontos, hogy megértsék vagy próbálják megérteni, mi okoz nehézséget a gyermeknek a játék során, és akkor segíteni is jobban tudják az akadály elkerülésében (Keresztesiné és Rácz, 2018).

A fogyatékossgal élő gyermekek is játszanak, élvezik a különböző játéktevékenységeket, és cserébe nem várnak semmi mást, csak a játék örömét. Sok esetben azonban a szabad és önálló játék nem kiindulópont számukra, hanem cél, amelynek elérését csak strukturált játéktevékenységek létrehozásával lehet megtanítani. Hogyha a gyermek elfogadja a strukturált helyzeteket, kéréseket, egyre bonyolultabb játékkészségeket is elsajátíthat, majd képessé válhat az önálló játékra (Gleason, 1990). A felnőttek feladata, hogy biztossítsák a játék lehetőségét és eszközeit, hiszen a gyermeknek ez az egyik legfontosabb és egyben az egyik legmeghatározóbb tevékenysége, amely hozzájárul a fejlődés és fejlesztés sikerességéhez.

A korai fejlesztés modern szemléletében a segítségnyújtás a családra is kiterjed, hiszen a család szükségleteinek, lehetőségeinek, értékrendjének, kulturális szokásainak és elvárásainak ismerete nélkül a szakemberek nem tudják hatékonyan szolgálni a fejlődést. A fej-

lesztő foglalkozások alkalmával tanácsokat adnak a szülőknek, hogy egy új tevékenység, játékforma hogyan illeszthető be a gyermek otthoni tevékenységeibe, így a fejlesztőórák és az otthoni környezet ugyanazt a cél szolgálja a gyermek fejlődésében. Az eltérő fejlődésű gyermekek játékának sikeres ösztönzéséhez figyelembe kell venni az állapotukból adódó korlátokat, hogy a különböző játékos feladathelyzetek kihívást jelentsenek számukra, de arra is időt kell hagyni, hogy valódi játékhelyzeteket éljenek át, melyekben megtapasztalják a spontán, örömteli, felszabadult élményt. Napirendjüket érdemes úgy kialakítani, hogy a nap folyamán a lehető leghosszabb időszakot tölthessék játékkal, melyhez elengedhetetlen a nyugodt légkör. Ez nem a csendet jelenti, hanem a biztonságot nyújtó, vidám, jó hangulatú családot vagy társaságot. A gyermeknek csak akkor van kedve játszani, és akkor fogja élvezni a tevékenységet, ha fiziológiai szükségleteit, biztonság- és szeretetigényét is kielégítették a felnőttek (Nyitrai és Korintus, 2017).

A gyermekek számára a játéktárgyak, játékszerek tárháza akkor lehet teljes és fejlesztő hatású, ha alkalmat ad az egyes játéktípusok kipróbálásához. Mindig olyan játékeszközöket vegyünk

és válasszunk, amelyek megfelelnek a gyermek érdeklődésének, életkorának és fejlettségi szintjének, s olyan helyen kell őket tárolni, ahol ő is könnyen eléri, ahonnan le tudja venni. Fontos, hogy először nagyobb méretű, különböző anyagokból készült és különböző formájú, színű játéktárgyakat kapjon, amelyek különböző témák köré csoportosulnak. Majd az életkor előrehaladtával és a fejlődéssel párhuzamosan kaphat egyre kisebbeket, de ekkor is ugyanúgy teljesülnie kell a sokféleség feltételének. Ugyan játékról beszélünk, de ezt a funkciót bármilyen más tárgy is betöltheti, hiszen például az anyagokkal kavicsok, homok, faág, falevelek által is ismerkedhet.

A fejlődés fontos mozzanata, hogy a gyermek tudjon folytatni saját, aktív játéktevékenységet, melyben kipróbálhatja kreatív ötleteit, fantáziáját, ügyességét (Porkolábné és mtsai., 1996). A gyógypedagógiai fejlesztéseken, tevékenységekben nagy szerepe van a játék iránti igény felkeltésének, a játékkaktivitás kialakításának és az aktivitás fennmaradásának. A gyógypedagógus a gyermek érdekében próbál úgy részt venni a játéktevékenységekben, hogy először a játszótársa neki, ösztönzi, bátorítja őt, majd fokozatosan egy-egy lépéssel igyekszik kivonulni a tevékeny-

ségből, hogy a gyermek minél önállóbbá váljon, de szükség esetén újra bekapcsolódhasson a játékba mint játszópartner. Az eltérő fejlődésű gyermekek esetében megfigyelhető, hogy hamarabb megunják a játékot, vagy elakadnak benne, illetve lankad a játékkedvük, ezért elengedhetetlen a gyógypedagógus vagy akár a szülő jelenléte, támogató beavatkozása az önálló játék elérése végett (Barthel, 2009).

* * *

A játék jelen van minden ember életében a születésétől fogva, végigkíséri az egész életét. A kezdetektől nagy szükség van a család jelenlétére, mert ez teremti meg a kisgyermek számára a játék feltételeit. A családtagok vesznek neki különböző típusú játékokat, kezdeményezik a játéktevékenységeket, ott ülnek mellette, és részt vesznek a játékban. A szülők ezáltal minden esetben mintát, adnak, modellként szolgálnak a gyermeknek, függetlenül attól, hogy tipikus vagy atipikus fejlődésmenetű-e. Az eltérő fejlődésű gyermekek esetében a szülők szerepe meghatározódik, mert esetenként a direkt tanítás a legcélravezetőbb. A játék taníthatóságát bizonyítja a korai fejlesztés és a gyógypedagógiai fejlesztés, mert külön fejlesztési területként tekintenek a játékra.

Az eltérő fejlődésű gyermekek szülei gyakran bizonytalanok a gondozás, nevelés terén, de tudattalanul, látenszen minden területen, még a játéktevékenységekben is képesek mintát adni gyermeküknek.

A család szerepe elengedhetetlen a gyermek játékának alakulásában, fejlődésében, kiteljesedésében. A témakör mélyebb feltárását indokolja, hogy a család a gyermek elsődleges közege, így tagjaira óriási felelősség hárul, hogy milyen mintát adnak számára a játéktevékenység során. Nehéz kiszámítani, hogyan alakul a játék az eltérő fejlődésű gyermek és a család más tagjai között, kérdéses, hogy a családtagok mennyire tudnak alkalmazkodni a gyermek igényeihez, szükségleteihez. Fontos annak megismerése, hogy milyen sajátos tényezők jellemzik az eltérő fejlődésű gyermekeket, hiszen a gyógypedagógus munkájának eredményessége és a gyermek tevékenységeinek sikeressége a családokkal való együttműködéstől is függ.

Pető Ildikó gyógypedagógus,
főiskolai docens,

Debreceni Egyetem,
Gyermeknevelési

és Gyógypedagógiai Kar

Szilágyi Erika gyógypedagógus,
Bárczi Gusztáv EGYMI, Debrecen

Felhasznált irodalom

1. Andreeva, A. és Pietro, C. (2016): Play in Children with Hearing Impairments. In: Besio, S., Bulgarelli, D. és Stancheva-Popkostadinova, V. (szerk.): Play Development in children with disabilities. 94–101.

2. Barthel, B. (2009): Értelmileg akadályozottak és játék. In.: Radványi K. (szerk.): Másoké(p)? Intellektuális fogyatékossgal élő emberek gyógypedagógusainak tankönyve. ELTE BGGYF, Budapest. 137–154.

3. Brodin, J. (1999): Play in Children with Severe Multiple Disabilities: Play with toys – a review. International Journal of Disability, Development and Education. 46. 1. 25–34.

4. Caprino, F. és Stucci, V. (2016): Play in Children with Multiple Disabilities. In: Besio, S., Bulgarelli, D. és Stancheva-Popkostadinova, V. (szerk.): Play development in children with disabilities. 147–153. https://www.researchgate.net/publication/316318084_Play_in_Children_with_Multiple_Disabilities (letöltés: 2021. 02. 13.)

5. Cejas, I., Barker, D. H., Quittner, A. L. és Niparko, J. K. (2014): Development of Joint Engagement in Young Deaf and Hearing

Children: Effects of Chronological Age and Language Skills. Journal of Speech, Language, and Hearing Research. 57. 5. 1831–1841. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4410682/> (letöltés: 2021. 01. 21.)

6. Cohen, L. J. (2015): Játékos nevelés. Kulcslyuk Kiadó, Budapest.

7. Frost, J. L., Wortham, S. C. és Reifel, S. (2012): Play and Child Development. Pearson PLC, London.

8. Gleason, J. J. (1990): Meaning of play: Interpreting patterns in behavior of persons with severe developmental disabilities. Anthropology and Education Quarterly. 21. 1. 59–77.

9. Keresztesiné Szabó A. és Rácz Zs. (2018): Aki bújt, aki nem... Útmutató autista gyermeket nevelő szülőknek a közös játék élményéhez. Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft., Budapest.

10. Mills, P. E., Beecher, C. C., Dale, S., Cole, K. N. és Jenkins, J. R. (2014): Language of Children with Disabilities to Peers at Play: Impact of Ecology. Journal of Early Intervention. 36. 2. 111–130.

11. Nyitrai Á. és Korintus M. (2017): Játék az első életvekben. Az EFOP-3.1.1-14-2015-00001 sz., Kisgyermekkorai nevelés támogatása c. kiemelt projekt keretében készült. Családbarát Ország Nonprofit Közhazsnú Kft., Budapest. <https://macske.hu/wp-content/uploads/2020/06/macske.hu-modszertani-segedanyagok-jatek-az-első-életvekben.pdf> (letöltés: 2020. 11. 16.)

12. Porkolábné Balogh K., Páli J., Pintér É. és Szaitzné Gregorits A. (1996): Komplex Prevenció Óvodai Program. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.

13. Recchia, S. L. (1987): Learning to play – Common concerns for the visually impaired preschool child. Los Angeles Blind Children's Center, Los Angeles.

14. Schneekloth, L. H. (1989): Play environments for visually impaired children. *Journal of Visual Impairment and Blindness*. 83. 4. 196–201.

15. Siningar, Y. S., Grimes, A. és Christensen, E. (2010): Auditory development in early amplified children: Factors influencing auditory-based communication outcomes in children with hearing loss. *Ear and Hearing*. 31. 2. 166–185.

Belső tenger

November 17-e 2011 óta a koraszülöttek világnapja. Ilyenkor lila színbe öltözik a világ. Az emberek a szülőkre, orvosokra, ápolókra gondolnak, a szervezők a koraszülöttek életéért vívott küzdelemre hívják fel a figyelmet, és azt a hitet szeretnék erősíteni, hogy ma már a koraszülött babákból is lehetnek egészséges felnőttek.

Éder Vera felvétele

Kováts Laura Rozália – 32

hetesen 1350 grammal, 41 centiméteresen született – ragaszkodott hozzá, hogy ezen a napon legyen a **Belső tenger – Rozi igaz története** című könyvének budapesti bemutatója. Az eseményre a Carissimi is meghívót kapott.

A szerző 21 éves okos, szép, fiatal hölgy. Mivel az osztályában két Laura volt, a Rozi nevet választotta magának. Elmeséli, hogy pár évvel ezelőtt tudta meg, hogy minden tizedik gyermek koraszülött. Az orvosi fogalom, amelylyel sokat foglalkozik a könyvében, a sőnt: ez egy csőrendszer, melyet a fejébe ültettek az agy-gerincvelői folyadék túlnyomásának megszüntetésére. Véleménye szerint minden koraszülött babának, akárhol jön is a világra, egyforma eséllyel kellene segíteni. Könyvét szülőknak, orvosoknak, ápolóknak, szerető pedagógusoknak írta, mert a fejlesztés minél korábban történik, annál hatékonyabb, s ők azok, akik ezeknek a babáknak minden lépését követik és segítik.

A könyv nagyon személyes történet. Rozi határozott, elszánt, kiköthetetlen fiatal lány, aki szerint a kiszolgáltatott helyzetben levő ember nem szokott elszánt lenni, de nem kell feltétlenül nyuszinak lennie. Nem hiszi, hogy valamit ne lehetne elmondani. Őt is bántották, sokszor csúfolták. S mert a szülők is kiszolgáltatottak, nem akarnak mást megbántani, félnek, féltik a gyereket, ezért sokszor nem akarnak megszólalni. Az őszinteség és a kegyetlenség között azonban nagyon vékony a határvonal.

Nem szeretett írni, mert nehéz volt számára a kézírás. De Rózsika, a gépírástanár megtanította gépen írni külön ilyen esetre tervezett billentyűk segítségével. Nem ment könnyen, rengeteg gyakorlás kellett hozzá, de Rozi megtanulta, mert maximalista; ha nem volna az, akkor nem tudná elérni, amit akar. Mély barátság lett a kis harcok megvívása után közte és Rózsika néni között.

Két év alatt tanult meg tíz ujjal írni.

Elárulja, hogy kórházfüggő, mert a kórházban biztonságban érzi magát: otthon nincs sem CT, sem MRI. A kórház olyan közeg, amelyet meg lehet szokni, kellemesen is tudja magát érezni benne. Arra a kérdésre, hogy milyen a viszonya az agyával, azt válaszolta: kiegyensúlyozott.

Szüksége van önkontrollra. A verbalitás az erőssége. A család, segítők, barátok, az elismerések, sikerek adnak erőt, emelik az energiaszintet. A létezésnek is van energiája. A pozitív élmények, érzések szerzik a legnagyobb örömet neki. És Rozinak még sok feladata, célja van.

A könyv végén szövegértésben akadályozott olvasók számára úgynevezett KÉK- (könnyen érthető kommunikáció) összefoglaló található, hogy ők is élvezni tudják Rozi életigenlő történetét.

A könyvbemutatón nagyon sok érdeklődő jelent meg, és mindenki a szerző derűt, pozitív erőt sugárzó lényének élményével távozhatott.

Hritz Júlia

a Carissimi Nonprofit Alap kuratóriumának tagja

Kováts Laura Rozália: *Belső tenger – Rozi igaz története*. Partvonal Könyvkiadó, 2021.

Könnyen érthető nyelv – nemzetközi kitekintés

A könnyen érthető nyelvvel különböző szakterületeken foglalkozó szakemberek számos nemzetközi együttműködésben vesznek részt. Annak reményében adunk most vázlatos tájékoztatást néhány európai kezdeményezésről, hogy sikerül velük felkelteni akár szlovák, akár szlovákiai magyar, értelmi sérült személyeknek szolgáltatást nyújtó vagy érdeküket képviselő szervezetnek, felsőoktatási intézménynek az érdeklődését.

Kezdjük a sort a 2018. szeptember elseje és 2021. augusztus 31-e között megvalósított **Easy Access for Social Inclusion Training (EASIT) programmal**¹, amelyet az Európai Unió támogatott az ERASMUS+ program – együttműködési célú partnerségek keretében. Az innovatív fejlesztőmunkában nyolc szervezet vett részt. Öt, alapvetően nyelvtudománnyal, nyelvészek, fordítók és médiszakemberek képzésével foglalkozó (spanyol, német, illetve olasz) egyetem, továbbá a szlovén közszolgálati rádió és televízió s az ugyancsak szlovén Zavod Risa civil szervezet, amelyek értelmi sérült személyeknek nyújtanak szolgáltatásokat, Svédországot pedig egy diszlexiás személyekkel foglalkozó civil szervezet képviselte. Az együttműködő partnerek célja az volt, hogy szisztematikus képzésfejlesztési folyamat eredményeként megkezdődhessen azoknak a szakembereknek a képzése, akik könnyen érthető audiovizuális tartalmak előállítására vállalkoznak (pl. könnyen érthető feliratozás, könnyen érthető auditív narráció és könnyen érthető audiovizuális újságírás).

Elkészült és online módon, szabadon s ingyenesen hozzáférhető az **oktatási anyag**² is. Az audiovizuális tananyag 4 tematikus egységből áll, melyeken belül fejezeteket, azokon belül leckéket

találunk. Az egyes leckéket különböző nyelveken feliratozott videófilm formájában tekinthetjük meg. Elérhető továbbá a leckék prezentációja, szöveggönyve, ajánlott irodalmak is. *Az első tematikus egység* 5 fejezetet, azon belül 20 leckét tartalmaz. Kitér pl. az emberi sokszínűsége, a hozzáférhető információ jogi vonatkozásaira, az egyetemes tervezésre és a hozzáférhető médiaszolgáltatásokra. *A második tematikus egység* öt fejezetben mutatja be a könnyen érthető nyelvvel (E2U: easy-to-understand language) kapcsolatos ismereteket. *A harmadik tematikus egység* a könnyen érthető audiovizuális médiával, azon belül a könnyen érthető feliratozással, valamint a hangalámondással és az audiovizuális újságírással foglalkozik. *A negyedik tematikus egység* a média területén dolgozó szakemberek kompetenciáit elemzi.

A második tematikus egységet kicsit részletesebben is bemutatjuk. *Az első fejezetben* megismerhetjük az E2U és az egyszerűen érthető nyelv (Plain Language) fogalmát, a célcsoportokat, az E2U információ készítésének alapvető szabályait. (Megjegyezzük, hogy a

könnyen érthető nyelv és az egyszerűen érthető nyelv nem szinonimák, eltérő nyelvi szinteket jelölnek.) *A második fejezet* címe: Jogszabályok, szabványok és iránymutatások. A nemzetközi szintre vonatkozó információon túl az EASIT projektben részt vevő országok (Spanyolország, Szlovénia, Svéd-, Olasz- és Németország) gyakorlatát is megismerhetjük. Külön fejezetet kapott a katalán E2U helyzete is. *A harmadik fejezet* az E2U információ készítésének folyamatát tárgyalja. *A negyedik fejezet* a könnyen érthető nyelvvel nyelvészeti szempontból foglalkozik. Megismerhetjük a könnyen érthető nyelv szöveges, lexikai, pragmatikai és szintaktikai vonatkozásait, a könnyen érthető beszéd jellemzőit. *Az utolsó fejezet* az E2U információ vizuális támogatását elemzi.

Az EASIT projekt több más nemzetközi együttműködést inspirált.

Így pl. a hildesheimi (Németország) egyetemen 2020 februárjában tartott nemzetközi konferencián merült fel egy kézikönyv készítésének gondolata. Idén meg is jelent a könnyen érthető nyelv helyzetét az európai országokban bemutató angol nyelvű **kézikönyv**³.

Ez az első nemzetközi áttekintést nyújtó, tudományos és mégis érthető s érdekes stílusban íródott kézikönyv az Easy Language (könnyen érthető nyelv) európai múltjáról, jelenéről és jövőjéről. Az országjelentések egységes szerkezetűek. Az Easy Language megjelölésére használt fogalmak megnevezését és a fogalmak meghatározását az Easy Language történetének és jogi státusának a bemutatása követi. Majd megtudhatjuk, hogy kik az érdekelt felek, kit tekintenek az adott országban az Easy Language célcsoportjának. Aztán azokról a szabályrendszerekről kapunk információt, amely(ke)t az adott országban a könnyen érthető és könnyen olvasható anyagok készítésekor használnak. Számos gyakorlati eredmény teszi valóban olvasmányossá az írást. Külön fejezetek foglalkoznak a könnyen érthető nyelv oktatásával és kutatásával. Az országjelentéseket az Easy Language-hez kapcsolódó jövőbeli kilátások bemutatása zárja.

Ebben a kötetben jelenleg nincs szlovák fejezet. Jó hír azonban, hogy a szerkesztők tervezik a kézikönyv második kiadását, s helyet kaphatnak benne majd azok az országok, amelyek az elsőből kimaradtak.

Ugyancsak a hildesheimi konferencián merült fel az ötlet, hogy legyen a **könnyen érthető nyelvnek is nemzetközi napja**. A nemzetközi napok célja, hogy évente egyszer, egy nap erejéig biztosan ráirányíthassuk a figyelmet egy-egy konkrét ügyre. Ilyenkor lehetőség van arra, hogy ünnepségeket, konferenciákat szervezzünk, a területen kimagasló eredményt elérő személyeket vagy szervezeteket díjazunk vagy kitüntessünk. És ilyenkor talán a média is jobban odafigyel. Az ötlettel mindenki egyetértett. A hildesheimi egyetem mint az ötlet gazdája megtette a szükséges lépéseket. *A könnyen érthető nyelv nemzetközi napját első ízben 2020. május 28-án ünnepeltük.*⁴ Azért esett erre a napra a választás, mert az Inclusion Europe európai érdekvédel-

mi ernyőszervezet alapító okiratát 1988-ban ezen a napon írták alá. Az Inclusion Europe az értelmi sérült személyek és támogatóik érdekeit az EU szintjén képviselő civil ernyőszervezet. *Megjegyezzük, hogy az egyszerűen érthető nyelv nemzetközi napja október 13.*⁵

Az EASIT projekthez hasonló módon, részben azonos partnerekkel indult útjára a **Train2Validate program**.⁶ A Train2Validate (T2V) célja, hogy kidolgozzák a könnyen érthető szöveget ellenőrző személyek (validátor) és segítőik/asszisztenseik (facilitátor) képzésének programját. A projektben hét partner (három egyetem, három nonprofit és egy forprofit szervezet) vesz részt hat országból (Ausztria, Németország, Olaszország, Románia, Spanyolország, Szlovénia). A projekt 2020. szeptember 1-je és 2023. augusztus 31-e között valósul meg, és folyamatosan van rá lehetőség, hogy stakeholderként akár szlovák partnerek is csatlakozzanak hozzá. A rész eredményekről is készülnek jelentések, így például összeállítják az ellenőrök és segítőik/asszisztenseik kompetencia-térképét. A tanulási eredmények meghatározását követően kidolgozzák a képzési programot és a tananyagot.

A könnyen érthető nyelvvel foglalkozó szakemberek **nemzetközi konferencia** keretében osztják meg egymással legújabb kutatásaik és fejlesztéseik eredményeit. Az első ilyen konferenciát Finnországban, Helsinkiben szervezték meg 2019-ben.⁷ 2020-ban a vírushelyzet miatt elmaradt a rendezvény. 2021 augusztusában, a svájci Oltenben működő felsőoktatási intézmény szervezésében megtartott online konferencia első napján két plenáris előadást láthattunk a könnyen érthető írásbeli üzenetek készítésének és alkalmazásának elméletéről s a kutatási eredményeken alapuló reflexióról, valamint a brit könnyen érthető egészségügyi információról és végfelhasználóhoz történő eljuttatásuk tapasztalatairól. A második napon Szlo-

vénia legutóbbi kutatási eredményeiről, valamint egy nagyon előremutató fejlesztésről, a könnyen érthető információ készítése digitalizálásának lehetőségeiről volt szó. A plenáris előadásokon túl volt poszterszekció és több, párhuzamos workshop összesen 26 előadással, köztük jelen cikk szerzőinek prezentációja egy gyógypedagógusoknak készülő akkreditált továbbképzés kapcsán elkészült munkakör-elemzésről.

Reméljük, hogy sikerült megrajzolnunk a könnyen érthető nyelv nemzetközi térképének egy részletét. Bízunk abban, hogy a szöveghez végjegyzetben csatolt linkeken tájékozódva a tisztelt Olvasó is talál inspirációt.

Dr. Horváth Péter László

mb. főiskolai docens

Ladányi Lili

tanársegéd, doktorandusz

Szegedi Tudományegyetem,

Juhász Gyula Pedagógusképző Kar,

Gyógypedagógus-képző Intézet

További tájékozási lehetőségek:

1. EASIT projekt: <https://pagines.uab.cat/easit/en>
2. EASIT online, ingyenes tananyag: <https://transmediacatalonia.uab.cat/easit/>
3. A könnyen érthető nyelvek európai helyzetét bemutató kézikönyv itt rendelhető meg: <https://www.frank-timme.de/verlag/verlagsprogramm/buch/verlagsprogramm/bd-8-camilla-lindholmulla-vanhatalo-eds-easy-language-in-europe/backPID/easy-plain-accessible.html>
4. Film a könnyen érthető nyelv nemzetközi napjáról: <https://www.youtube.com/watch?v=rXAh0CkAMq0>
5. Információ az egyszerűen érthető nyelv nemzetközi napjáról: <https://plainlanguage-network.org/plain/international-plain-language-day/>
6. T2V projekt: <https://plenainclusion-madrid.org/train2validate/>
7. KLAARA konferencia: <https://www2.helsinki.fi/en/conferences/klaara-2019-conference-on-easy-to-read-language-research>

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók idegen-nyelv-tanulását meghatározó sajátosságok

Az előző számban bemutatottuk, miért tanulnak az enyhén értelmi fogyatékos tanulók idegen nyelvet, hogyan vélekednek erről a nyelvet tanító pedagógusok, és mely nyelvtanítási módszerek a leghatékonyabbak számukra.

Jelen írás azt mutatja be, mi áll az idegen nyelvi készségek sajátos fejlesztési arányának hátterében, mely anyanyelvi, kognitív és munkamemória-sajátosságok állítják kihívások elé ezeket a tanulókat az idegen nyelv tanulása során.

1. Az anyanyelv-elsajátítás jellemzői

Az anyanyelv-elsajátítás zavarai hátrányosan befolyásolják az idegen nyelv-tanulás folyamatát. Az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek beszédpercepciója jelentősen elmarad (Gósy, 2007). Szókincsük szegényes, mentális lexikonjuk aktiválása bizonytalan. Ez leginkább az olvasás, írás elsajátításának zavarához vezet (Macher, 2007).

Beszédmegértési problémával küzdenek. Beszédhanghalló készségüknek a fejlettsége 3–5 évnyi elmaradást mutat többségi társaikéhoz képest (Fazekasné Fenyvesi, 2009). Idegen nyelv tanulásakor a nyelvtanuló újrajárja a beszédértés folyamatának tanulását. Az idegrendszer a beszédhanghallásra támaszkodik, csakúgy, mint az anyanyelv-elsajátításban. Ha a beszédhanghallás az anyanyelven nem optimális, az idegen nyelv-tanulásban a kiejtésben és a szövegértésben nehézségek lehetnek (Fazekasné Fenyvesi, 2009).

2. Kognitív jellemzők

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulókat a kognitív fejlődés általános késése jellemzi. Ez meghatározza vagy befolyásolja nyelvi és iskolai készségeik fejlődését, elsajátítását. Oktatásuk során az egyik legfontosabb feladat kognitív sajátosságaik maximális figyelembevétele.

Az induktív gondolkodás erős összefüggést mutat mind egyik nyelvi készség esetében (Csapó és Nikolov, 2009).

Összehasonlítva az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek induktív gondolkodását a többségi tanulókéval, azt tapasztaljuk, hogy az előbbieket még hetedik osztályban sem éri el az ötödik osztályos tanulók átlagos szintjét (Szabó, 2014). Ez feltehetően kedvezőtlenül befolyásolja az idegen nyelv-elsajátítást, de a probléma tisztázása még előttünk áll.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknak nehézséget okoz az általánosítás. Nehezen használják új ismereteiket és készségeiket olyan helyzetben, amely eltér attól a kontextus-

tól, amelyben elsajátították őket. Ez az idegen nyelv-tanítás során a párbeszédalkotásakor, az egyszerű kérdésfeltevés-kor, az egyszerű mondatok önálló alkotása során jól megfigyelhető.

3. A munkamemória sajátos jellemzői az idegen nyelv-tanulás tükrében

A nyelvtanulás sikerében legfontosabb szerepet játszó két kognitív változó a nyelvérzék és a munkamemória. Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nyelvérzékének mérése még nem történt meg, munkamemóriájuk jellemzőiről azonban már rendelkezésre állnak adatok.

A munkamemória nem egységes. Több alegységből áll: három rövid távú tárból és egy szervező-összehangoló alegységből épül fel (fonológiai hurok, epizodikus puffer, téri-vizuális vázlattömb és a központi végrehajtó).

A munkamemóriának az anyanyelv-elsajátítás és az idegen nyelv-tanulás folyamatában egyaránt jelentős szerepe van. Szoros kapcsolat van a verbális munkamemória-kapacitás, az anyanyelvi, valamint az idegen nyelvi szókincs elsajátításának üteme és sikere között (Kormos és Sáfár, 2006).

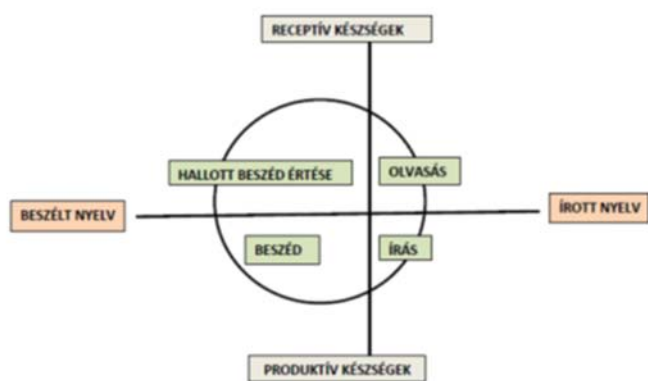
Az értelmi fogyatékos gyermekek tekintetében a vizsgálatok többnyire a munkamemória fonológiai hurok komponensére irányultak. Az eredmények szerint az értelmi fogyatékos személyek esetében a fonológiai hurok kapacitása korlátozott.

A fonológiai hurok központi szerepet játszik a hangminitáztatás tanulásában, a nyelvtan tanulásában és az idegen nyelven történő szóbeli megnyilatkozásokban. Korai életkorban megfigyelt kapacitásbeli különbségei alapján jól lehet következtetni a később várható szókincsnövekedésre. A fonológiai hurok az új szavak tanulásában is jelentős szerepet játszik. Deficitje esetén a nyelvtanuló nehezen tudnak új anyagot elsajátítani.

Henry és munkatársa (2002) csökkent fonológiai hurok-kapacitást figyelt meg, illetve a központi végrehajtó csökkent működését. A központi végrehajtó részt vesz a nyelvváltásban, s együttműködik a fonológiai hurokkal a nehéz nyelvi feladatok megoldásában, a szövegértésben, az idegen nyelvű mondatok megértésében, fordításában.

Az enyhén értelmi fogyatékos nyelvtanulóknál a fonológiai észlelés súlyos zavara miatt torzulhatnak a fonológiai tárbba kerülő információk. A fonológiai hurok korlátozott tárolókapacitása következtében a hallott idegen nyelvű információk egy része elvész, nem épül be a hosszú távú memóriába. A szótanulás nehezített, a szókincs szűkebb lesz (Meggyesné, 2020).

Az idegen nyelvi készségek fejlesztésének aránya az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek idegennyelv-oktatása során (Meggyesné, 2015)

4. Az idegen nyelvi készségek fejlesztésének aránya a nyelvórákon

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók nem jutnak el az idegennyelv-tudás magas fokára. Az alacsonyabb szinten teljesítő tanulókat egyéb előnyökhöz juttatja a nyelvtanulás. Esetükben a szerényebb nyelvi teljesítmények mellett hangsúlyosabb a személyiségük, képességeik fejlődése, gazdagodása (McCull, 2005; Meggyesné, 2015).

Az ábrán a függőleges tengely középponttól való eltolódása jelzi, hogy az idegennyelv-oktatásuk során az írott nyelvi készségek területe kevésbé hangsúlyos fejlesztési terület.

A transzformációs észlelés területén jelentkező nagyobb elmaradás az anyanyelven való írás és olvasás zavarait okozza. Ez a probléma jelentősen nehezítené az idegen nyelven történő írást és olvasást is, ezért az írás és az olvasás mint alapvető idegen nyelvi készségek nagyon kis mértékben jelennek meg a felső tagozaton, s céljuk csupán a hallottak megerősítése, támogatása.

Szakirodalom

Fazekasné Fenyvesi M. (2009): Tanulásban akadályozott gyermekek beszédhanghallása. In: Bene Annamária (szerk.): *Az esélyegyenlőtlenség és a felzárkóztatás vetületei az oktatásban*, Fórum, Szabadka

Csapó B., Nikolov M. (2009): The cognitive contribution to the development of proficiency in a foreign language. *Learning and Individual Differences*, 19. 2. sz. 209–218.

Gósy M. (2007): Az értelmi képesség és a beszédpercepció folyamatok összefüggései. In: Gósy Mária (szerk.): *Beszédészlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv-elsajátításban*. Nikol Kkt., Budapest, 230–245. o.

Henry, L., MacLean, M. (2002): Working memory performance in children with and without intellectual disabilities. *American Journal on Mental Retardation*, 107 (6), 421–423.

Macher M. (2007): Tanulásban akadályozott gyermekek beszédészlelési és beszédmegértési vizsgálata. In: Gósy (szerk.): *Beszédészlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv-elsajátításban*. Nikol Kkt., Budapest, 247–260.

McCull H. (2005): *Modern Languages for All: The Challenge for Schools and Education Managers* In: David Marsh (szerk.) *Extracts*

Az idegen nyelv tanításának-tanulásának célrendszerében a kommunikációs kompetencia fejlesztésén van a fő hangsúly. A nyelvi kompetencia magában foglalja a lexikai, grammatikai, szemantikai és fonológiai ismereteket, továbbá használatuk képességét.

A receptív nyelvi készségek közül a hallásészlelés fejlesztése, a produktív nyelvi készségek közül a beszédfejlesztés a leghangsúlyosabb terület. A hallott szöveg értése terén törekedni kell a céloknak és az érdeklődésnek megfelelő, autentikus, életszerű szövegek felhasználására (Meggyesné, 2020). Természetesen az idegen nyelvi készségek fejlesztése során is figyelembe vesszük a tanulók közti különbségeket és eltérő igényeiket.

Összegezve: A leírt jellemzőkre pedagógiai válaszként a következő stratégiák alkalmazását javasoljuk: Munkamemória-deficit esetén a pedagógus rövid, jól strukturált, egyértelmű mondatokban beszéljen a gyermekhez, kevés „nehéz” szót használjon mondataiban, s az utasításokat ismételve meg. Instrukciók alkalmazásakor használja párhuzamosan az idegen nyelvet és az anyanyelvet! A munkamemória súlyosabb zavarával küzdő gyermek a dialógusok során nem képes monitorozni az elhangzottakat vagy részt venni a párbeszédben, mivel a kommunikáció túl gyors a számára. Ilyenkor csak csendben ül, nézi, hogyan folyik körülötte a beszélgetés, és azt a benyomást keltheti magáról, hogy szégyenlős, hiányzik az érdeklődése, nem figyel, vagy éppen valmiről álmodozik (Meggyesné, 2015).

Dr. Hosszu Tímea PhD

főiskolai docens

Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula
Pedagógusképző Kar, Gyógypedagógus-képző Intézet

from: „Special Educational Needs in Europe: The Teaching and Learning of Languages: Insights and Innovation”, European Commission, 34–39.

Meggyesné Hosszu T. (2015): A tanulásban akadályozott gyermekek idegennyelv-tanításának kérdései. *Digitális tananyag*. Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Gyógypedagógus-képző Intézet, Szeged.

Meggyesné Hosszu T. (2020): Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók idegen nyelvi kommunikációjának fejlesztése. In: Juhász Valéria, Sulyok Hedvig (szerk., 2020): *Kommunikáció- és beszédfejlesztés a gyakorlatban. Развитие навыков общения и речи на практике. Entwicklung der Kommunikations- und Sprachfähigkeiten in der Praxis. Communication and speech development in practice*. Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Szeged. 310–321.

Szabó D. F. (2014): Az induktív gondolkodás fejlődésének vizsgálata 5. és 7. osztályos tanulásban akadályozott és többségi gyermekek körében. *SZTE BTK, Neveléstudományi Intézet, Szeged. MA-szakdolgozat*.

A kommunikáció fejlődése gyermekkorban

A kommunikáció egyes formái már magzati korban megfigyelhetők – ezt nevezik elemi kommunikációnak. A magzatok különbözőképpen reagálnak kellemes (anyai szívdobogás) és kellemetlen (erős, hirtelen zaj) ingerekre. Már észlelik édesanyjuk beszédének hangszínét, ritmusát és dallamát. Születésük pillanatától a legfontosabb kommunikációs kapocs a sírás. Megfigyelhető, hogy gyermeke sírására az édesanya különösen érzékenyen reagál. Ezt a természet nem véletlenül alakította így, hiszen a baba létezése teljes mértékben a környezettől függ. Hathetes kortól már többféle sírásformát is meg lehet különböztetni.

A beszéd normál fejlődését több tényező is befolyásolja. Ezek az:

- ép beszédszervek (gége, nyelv, hangszálak, szájpad, fogazat stb.);
- ép hallás, jó hangfelismerés;
- egészséges idegrendszer és
- főleg a folyamatosan beszélő emberi környezet.

Az életkorhoz kötődő képességek áttekintése:

Az újszülött 1 hónapos korában figyel a hangokra, 2 hónaposan már mosolyog, 3 hónaposan pedig felismeri szülei és környezete legtöbbet használt tárgyainak hangját.

4 hónaposan ha hangot hall, válaszként hangot hallat. Tud kacagni.

5 hónaposan tekintetével követi a mozgást, reagál az arckifejezésekre. Féléves korában már „szót ért” gondozás közben, ah-oh szótagot gagyog.

A 7. hónapban egyre árnyaltabban gagyog, gurgulázik, nyögdecsel, „beszélgetést” kezdeményez.

8 hónapos korban kicsit tagoltabb a gagyogása, megismétel hallott hangokat, s megjegyzi a leggyakrabban hallottakat, harap és rág, hangokat utánoz,

jól utánoz két hangból álló szótagokat (ma, ba, da, bu, pa), főleg a bilabiális mássalhangzókat használja.

9–10 hónapos korban két szótagot elmosódottan ki tud ejteni (ma-ma, ba-ba), hallgat a nevére. Szavakat mondhat (pl.: baba, mama), de még nem használja őket megfelelően.

Egyéves kora körül szót, szótöredéket alkalmaz (a mama, baba helyes használata), egylépéses felszólítást teljesít (kívánságait jelzi), szavai mondatértékűek: a „mama” jelenthet hívást, kérést, segítséget. Gesztusjátékokat kezdeményez. Szavakat utánoz.

12–15 hónapos korban kétszavas mondatot használ, két szótagot is kiejt, 3-4 szót mond, kommunikálni akar. Egyszerű utasításokat gesztus nélkül követ. Egy-két szót helyesen alkalmaz.

15–18 hónapos korban egyre nagyobb a passzív és aktív szókinccse, tisztábban ejti ki a szavakat, kétszavas utasítást teljesít, ismeri a „köszönöm” és „szervusz” értelmét, egyszerűbb mesékre, népi gyermekdalokra figyel.

Másfél éves korára a kisgyermek passzív és aktív szókinccsét alkotó főnevek köre kiegészül más szófajú szavakkal: igékkal, ragokkal, más toldalékokkal. Egy-két szavas közlések is elvárhatók ebben a korban, még ha sajátos

módon fogalmazódnak is meg, és sok esetben egyszerűsítve.

Nagy általánosságban elmondható, hogy kétéves kor felett már a mondatok használata általános, a gyermek helyesen alkalmazza a személyes névmásokat és a ragokat. **Ezért fontos, hogy beszéljünk vele, helyesen használva a személyes névmásokat: magunkról egyes szám első személyben beszéljünk, róla egyes szám második személyben.** A ragok helyes használata is hallás után épül be: pl. a hol? kérdésre -ban, -ben, a hova? kérdésre -ba, -be a válasz, stb. Mindezt hároméves korában biztonsággal alkalmazza.

A fiúk és a lányok beszédfejlődésének üteme eltérő, de hároméves kor körül az eltérés már nem jelentős. Ha a gyermek beszédének fejlettségi szintje csaknem féléves vagy még hosszabb idejű késésben van, már **megkésett beszédfejlődésről** beszélhetünk.

Ennek különböző okai lehetnek. Ha szervi okokra vagy idegrendszeri rendellenességre vezethető vissza, feltétlenül szükség van szakember beavatkozására, már a diagnózis felállításában is. Testvérféltékenység is állhat a háttérben, vagy költözés, szülői viszonyok, esetleg más lelki bizonytalanság. Ebben az esetben sok ölelés, szeretet, foglalkozás vezethet célra, és persze amennyire lehet, az okokat is kezelni kell.

Szlovákia déli járásában ilyen ok lehet a kétnyelvűség. Ha a gyermek rendszeresen több nyelvet hall, az visszavetheti önkifejezését. Hogyha a szülei két különböző nyelven beszélnek, és kétnyelvűnek nevelik, nagyon fontos, hogy mindketten külön-külön a saját nyelvükön szóljanak hozzá. Az érzelmi kötődés így nyelvi kötődéssé is válik, s nem okoz akadályt a beszédfejlődésben. Ne keverjék a nyelveket!

Az óvodáskori beszédfejlődést általában a nyelvtani és lexikai szempon-

tok alapján tagoljuk. A gyermek szociális kapcsolatai kiszélesednek, a környezet magasabb igényeket támaszt a beszédével kapcsolatban, melynek fő formája a dialógus. Kétszavas mondatokat használ (alany és állítmány), gyakran cselekvésbe ágyazva. Szereti a verseket, mondókákat, és játékát is gyakran kíséri beszéddel.

A négyéves kor körüli szakasz az „absztrakt beszéd”. A gyermek képes az elmúlt dolgokat is regisztrálni, és szavakra szavakkal válaszol. Ennek a beszédnek a szociális kapcsolatteremtés a fő feladata. „Mi ez?” korszaknak is nevezzük, amelyben a tárgyi érdeklődés nyilvánul meg, de az érzelmi-szociális funkció is magas, és a gyermek gyakran nem is vár választ a kérdéseire. 4-5 szavas mondatokban beszél. Beszéde idegenek számára is érthető. Ragoz, és múlt időt használ. Egyszerű történeteket is el tud mesélni. Kiejtése még nem pontos, a sziszegők (c, sz, z, cs, s, zs) fo-

kozatosan tisztulnak le, a j, l és r hangzók még sok esetben hiányoznak, vagy más hangzóval helyettesíti őket.

A folyamatos mondatokban való beszélést átmeneti elakadások is megszakíthatják. Ezt gyakran dadogásnak vélik, pedig természetes velejárója a beszédfejlődésnek. Olyan sok gondolat cikázik a gyermek fejében, hogy néha nem tudja, hirtelen melyiket is kellene kimondania. Több időnek kell eltelnie ahhoz, hogy beszédszervei követni tudják a gondolatait. Ez természetes folyamat, általában fél évnél nem tart hosszabb ideig, azonban nem mindegy, hogyan reagálunk a megakadásokra. Nem szabad nehezítenünk a helyzetét azzal, hogy korholjuk értük, hiszen nem tehet róla, az éresnek ebben a szakaszában nem tud rajta változtatni. Éppen ellenkezőleg: azt kell elérnünk, hogy ne szorongjon a megszólalástól, hanem bátran beszéljen a megakadások ellenére is.

Fontos, hogy a gyermeket nem szabad leszoktatni a kérdezésről, mert a megválaszolatlan kérdések nem növelik az ismeretanyagát, könnyen felhagy a kérdezősködéssel, s ez a későbbi életszakaszokban is meghatározza a szülővel való kapcsolatának minőségét.

A verbális intelligencia (VQ) erősen függ attól, mennyire támogatja a gyermek környezete a beszédet, milyen szókinccsel és milyen kódrendszerrel kommunikálnak a környezetében élők.

Ötéves korában a gyermek jövő időt is használ. Nyelvtanilag helyesen kapcsolja össze a szavakat. Beszéde formailag és tartalmilag egyaránt helyes. Ha kiejtésbeli problémái adódnak, szakemberhez – logopédushoz – kell vele fordulni.

Zupko Mária

gyógypedagógus-logopédus,
a Viacom Pt. igazgatója,
a Carissimi Nonprofit Alap
kuratóriumának tagja

A beszédhanghallás fejlesztése óvodában, iskolában

A beszédhanghallás képességének fogalmáról, jelentőségéről a pedagógusok és a szülők a Difer programcsomag beszédhanghallást mérő tesztje segítségével tájékozódhatnak. A fejlesztés tervezéséhez a 2006-ban megjelent *A beszédhanghallás fejlesztése 4–8 éves életkorban* c. könyv kínál módszertani segédanyagot. Főként az iskolába készülő óvodásokra összpontosít, mint ahogy a Difer programcsomag is a beiskolázási esélyegyenlőség növelésére készült. A játék- és feladatgyűjtemény új kiadása bővíti a készség megismerésének lehetőségét, és még ennél is többet kínál. A fejlesztés tervezése a kiscsoportos óvodáskortól kezdődik, és folytatódik az első osztálytól a hatodik osztály végéig. A helyesírás nem csupán szabályok összessége, hanem készség- és képesség-alapja is van. Elsajátítása azon is múlik, hogy a tanulók a saját ejtésük alapján hogyan ítélik meg a beszédhangok tu-

lajdságait. Az önálló ejtési helyzetekben a fonémadöntés minősége mérhető a Fon-e felmérőlapok használatával. Ezek megtalálhatók a könyv kivehető mellékletében. A részletes felmérési útmutatót a könyv tartalmazza, a mérés jegyzőkönyve letölthető a kiadó honlapjáról. A mérés pontos képet ad az iskoláskorú tanulók fonológiai tudásának szintjéről és összetevőiről.

A könyv a Difer programcsomag szerzőjének, Nagy Józsefnek a szemléletét követi, célkitűzéseiben rá épül, ugyanakkor célközönségében, a mérés felvételi módjában és a kapott adatok értelmezésében már eltér tőle. Haszná-

latát és a fejlesztést nagymértékben segíti a Hívókép- és szókérdőgyűjtemény.

Fazekasné Fenyvesi Margit: A beszédhanghallás fejlesztése óvodában, iskolában. Mozaik Kiadó, 2021.

Újra együtt gondolkodtunk

Egy év kihagyás után november 16-án, **Találkozások, kapcsolódások és társadalmi innovációk** címmel újra volt fogyatékoságtudományi konferencia, immáron a nyolcadik. Az online tanácskozásnak határokat és időzónákat átítelve sikerült elősegítenie értékes találkozásokat, több százan gondolkodhattunk közösen a **fogyatékoság és társadalom** mindannyiunkat érintő és érdeklő kérdéseiről. A rendezvény a **magyar tudomány ünnepe** alkalmából, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának és több szakmai műhelynek az együttműködésében valósult meg.

A konferenciát **Cserti-Szauer Csilla**, az Általános Gyógypedagógiai Intézet oktatója és **Kalász Veronika**, a Freekey munkatársa, fogyatékoságügyi aktivista vezették. Bemutatták a hetedik fogyatékoságtudományi konferencia tanulmányait tartalmazó, *Széttartó összhang* című kötetet, mely hamarosan online is hozzáférhető lesz, majd felkérték a kar dékánját, **dr. Papp Gabriellát** és **dr. Könczei György** intézetvezetőt, hogy nyissák meg a rendezvényt.

Dr. Petri Gábor *Mit (nem) adott nekünk a fogyatékosággal élő emberek társadalmi mozgalma? Perspektívák és hierarchiák a posztoszocialista Magyarországon* című vitaindító előadásában a magyarországi fogyatékoságiügyről élő két ellentétes, ugyanakkor egymást erősítő történetről, az érdekvédelmi mozgalom legfőbb összetevőiről beszélt, keresve a választ arra a kérdésre, hogy a küzdelemnek tényleg azt sikerült-e elérnie, amiért 1990 óta folyik.

A szünetet követően megkezdődtek a délelőtti párhuzamos tanácskozások. A *Mad studies* szekcióban az előadások a pszichoszociális fogyatékosággal élő személyeket érintő témákról szóltak. A *Multidisciplinary*

Innovation for Social Change szekció témaköre a társadalmi változás volt, és az olyan multidiszciplináris fejlesztések, amelyek elősegíthetik. A *Szolgáltatási rendszerek és innovációk* szekcióban a társadalmi különbségek kérdését elemezték különböző megközelítésekből, például: oktatás és pályaorientáció, vállalkozás, a szociális szolgáltatás rendszere. A Diszciplínák találkozása szekcióban a fogyatékosággal élő személyek nyelvtanulásáról és a fogyatékoság különböző megközelítéseiről volt szó.

A délutáni párhuzamos szekciók közül *Az alapjogi jogalanyiség koncepciója* elnevezésűben az alapjogról, cselekvőképességről és a csoportok joghoz való viszonyáról számoltak be. A *Doktoranduszok útja* szekcióban a fogyatékosággal élő személyek lehetséges életútjáról, oktatási rendszerbeli karrierútjairól hallhattunk. Az *Interkulturális Pszichológia és Pedagógia* szekció előadásainak témái a csoportok működése terápiais mun-

kában, a fogyatékosággal élő férfiak maszkulinitással kapcsolatos attitűdje és az inklúziónak a Mázínházban való megvalósulása voltak. Az *Épségizmus az oktatásban* szekcióban az épségizmusról, inklúzióról, valamint a felsőoktatás és a fogyatékoság kapcsolatáról hangzottak el előadások.

Az eseményt **Lennard J. Davis** professzornak, a University of Illinois Chicago angol tanszéke volt vezetőjének előadása zárta, amely a fogyatékoság egyesült államokbeli és egyesült királyságbeli történetiségéről szólt.

Úgy hiszem, a rendezvény elérte célját. Találkoztunk, kapcsolódtunk egymáshoz, és ezek a kapcsolódások új gondolatokhoz, párbeszédhez, változásokhoz vezethetnek.

Sever Borbála
gyógypedagógus-hallgató
ELTE, Bárczi Gusztáv
Gyógypedagógiai Kar

„Nagy elfogadás, szeretet, béke vesz körül”

Beszélgetés Ondrejcsák Eszterrel

Ondrejcsák Eszter irodalom- és kultúrtörténész. Rimaszombatban született, gyermekkorát Abafalván, Lénártfalván és Csízben töltötte, Tornalján járt középiskolába. Több egyetemen szerzett felsőfokú képesítést: magyar nyelv és irodalom – történelem szak: alapképzés (Selye János Egyetem); irodalom- és kultúratudomány: mesterképzés (Károli Gáspár Református Egyetem), doktorképzés (ELTE, Bölcsészettudományi Kar, Irodalomtudományi Doktori Iskola); pasztorális tanácsadás és szervezettefejlesztés: mesterképzés (Gál Ferenc Egyetem, Teológiai Kar, Szeged és GFE Egészség- és Szociális Tudományi Kar, Gyula). Számos irodalmi tanulmány, műelemzés, cikk szerzője. Szerzetes nővér szeretne lenni. Jelenleg a karmelita rend újpesti kolostorában él.

– 2018-ban a budapesti Munka-Kör Alapítvány a Hallássérültekért civil szervezet munkatársaként a Carissimiben is beszámolt a tevékenységükről. Mi történt azóta?

– Úgy láttam, itt nem tudom elég hatékonyan végezni a feladataimat, mert ahhoz, hogy komolyan tudjak a hallássérülteknek segíteni, meg kellene tanulnom a jelnyelvet. Ezért úgy döntöttem, hogy másoknak próbálok segíteni. Ajánlatot kaptam a premontrei női kanonokrend által fenntartott zsámbéki Boldog Gertrúd Központba terápiás munkatársi feladatkörre. Ez bennlakásos szociális intézmény időseknek, és főleg azok kerülnek ide, akiket a család valamilyen ok miatt nem tud otthon ápolni. Akkor már gondolkodtam azon, hogy szerzetes legyek-e. Úgy éreztem, Isten azt kívánja tőlem, hogy kezdjem el a szerzetesi utam, s már ne világi, hanem egyházi intézményben dolgozzak. Elköltöztem

Zsámbékra. Ott rengeteg lehetőség volt segíteni időseknek, betegeknek, fiataloknak. Nagyon jók voltak az ápoló munkatársak az idősotthonban, különösen Marika, az igazgatóhelyettes, ő a főnővér. A lakók és a munkatársak nagy része megszeretett, én is nagyon szeretem őket még most is, s ott részben megtaláltam az utam. Kórházakba is járhattam az idősekhez, munkatársakhoz Budapesten és Pest megyében, mert a főnővér szerette volna, ha ott is otthonosabban és jól érzik magukat a betegek. Sokat beszélgettem az ápolókkal, ezek segítő lelki beszélgetések voltak. Sekrestyésként a papnak is tudtam mindennap segíteni, közben a város lakóival igyekeztem minél több időt eltölteni. A Covid-járvány idején az volt a feladatom, hogy leveleket, ruhákat, vitaminokat, tisztálkodási szereket, gyógyszereket, tápanyagokat vigyek be a betegeknek, hogy felerősítsük őket. Az intézetben, ha már nagyon beteg volt valaki, vagy haldoklott, ott tudtam lenni mellette. Ha meghalt valaki, imádkoztam érte. Temetésekre, gyászszertartásokra is jártam. Két évig voltam az intézetben. Ez az idő elég

volt arra, hogy rájöjjek, nem a premontrei rendben van a helyem, ezért nem lett volna jó, ha tovább maradok.

– Miért akar szerzetes lenni?

– Ez már tíz évre nyúlik vissza. Korábban nem is voltam vallásos, nem kaptam vallásos, keresztény nevelést. Tizenegy éves koromban kereszteltek meg, mert a családom sem vallásos, csak a nagymamám és Nikolett, az unokatestvérem az, aki igazán mélyen hívő. Nagymamám fontosnak tartotta, hogy megkereszteljenek, és elsőáldozó legyek. Eltelt majdnem húsz év az elsőáldozás után, és már a Miatyánkot sem tudtam. Amikor a Károli Gáspár Református Egyetemre jártam, sok vallástudományi szöveget kellett olvasnom filozófiai vagy irodalomtudományi órákra. Egy konferenciára készültem előadással Gárdonyi Géza Az én falum című művével, melyre a panteisztikus természetszemlélet jellemző. Elkezdtem hozzáolvasni a különböző vallásokról, megismerkedtem az összes keleti és nyugati vallással, komolyan bele kellett mélyednem a témába. Azért költöztem el Szlovákiából Budapestre, hogy irodalomtudományt tudjak továbbtanulni. Komáromban jól éreztem magam a magyar nyelv és irodalom – történelem szakon, de ott csak tanári oklevelet lehet megszerezni, bölcsészdoktori képzés nincs. Ezért elmentem Budapestre. Szerzetességre nem gondoltam. Azt akartam csinálni, amit szeretek: irodalommal foglalkozni.

Amikor egyszer a szobámban voltam, rá gondoltam Istenre, kértem tőle, hogy ne szenvedjek többet. Láttam a sok konfliktust a világban, s hogy ezek milyen rossz hatással vannak a kapcsolatokra. Nem tetszett sok minden az emberekben: a pénzszerzés, az önzés, a hatalomvágy, a hiúság. Miután odafordultam Istenhez, nagy békét éreztem. El-

kezdttem templomba járni, láttam a képeket, szobrokat, s úgy éreztem, hogy Jézus általuk tanít. Annyira mély kapcsolatba kerültem Jézussal a szívemen keresztül, hogy egy évig nem is tudtam szinte semmi mással foglalkozni, csak ezzel az Isten felé hívó szóval. Elkezdtem olvasni a Bibliát, önkénteskedtem a Karitászban, eljártam a ferences könyvtárba, a ferences világi rendhez Budapestre. Megismertem a közösséget, a ferences rendiséget. Nagyon tetstett. Nem tudtam, hogy pontosan mire hív Isten, vagy hová, csak teljesen a hatása alá kerültem. Elmentem pár helyre megnézni a szerzetesrendeket. De valahogy egyikbe sem illetem, és az előljárók is mondták: nem látják, hogy volna hivatásom. A keresés eltartott több évig. Mikor már majdnem feladtam, egy konferencián összefutottam a premontrei rend női előljárójával, s hívott, menjek el hozzájuk. Elmentem Zsámbékra, s láttam, hogy ott sok lehetőség van a segítségre.

Tíz évvel ezelőtt volt egy konkrét pillanat, amikor rájöttem, hogy tényleg a szerzetesség való nekem. Ekkor hívott el Jézus a követésére. Éreztem a Szentlélek rám áradását. Mondtam Jézusnak, hogy nekem mind a kettő kell, ő is, meg egy kapcsolat is. Ez azonban lehetetlenség. Éreztem, hogy e miatt a válasz miatt eltávolodik tőlem. Nagyon rossz érzés volt, s utána már nem érdekelt a házasság, csak az ő közelsége. Így jöttem rá, hogy a szerzetesség a hivatásom.

– **Végül miért éppen a karmelitákat választotta?**

– A premontreieknél mindig bizonytalan voltam. S fél évvel azután, hogy eljöttem Zsámbékról, véletlenül ismerem meg ezt a rendet. Egy diakónus ismerősöm javasolta, hogy menjek el hozzájuk szentségimádásra. Elmentem az újpesti házukba, és rögtön éreztem, hogy nagy elfogadás, szeretet, béke vesz körül. Valami mást is éreztem: nem volt bennem félelem, biztonságot éreztem. Ott maradtam három napig, aztán há-

rom hét múlva visszamentem azzal, hogy szeretnék belépni a rendbe, mert úgy érzem, itt a helyem. Azt mondták, rendben van, elküldik a papírokat az előljáróknak Horvátországba, Leskovacba és Hollandiába, Sittardba a központba. Fél évig tartott, amíg ez elrendeződött, mert igazolásra volt szükség orvosoktól, pszichiátertől, önéletrajzot kellett írni, ajánlás is kellett papoktól, s ezeket mind le kellett fordítani angolra és/vagy horvátra. Ez alatt az idő alatt jobban megismertem a közösség tagjait. Voltam kétszer Horvátországban is, a közösség négy házában, megismertem a tartományfőnöknőt, a generális anyát és a nővérek egy részét. A Jézus Isteni Szívéről Nevezett Karmelita Rendben úgy látják, itt van a helyem. Várom, mikor mehetek noviciátusra Horvátországba. Meg kell tanulnom a horvát nyelvet. A posztulátus, azaz a jelöltidő fél év, ezt talán Budapesten tölthetem, a noviciátus – próbaidő, a beöltöztéssel, a szerzetesi ruha felvételével kezdődik, és az ideiglenes szerzetesi fogadalommal végződik – két év, utóbbi a szigorúbb. Utána pedig visszajövök Magyarországra.

– **Már most is a rendhez tartozik?**

– Augusztustól lakom a kolostorban, tagja vagyok a közösségnek, és igyekszem nekik segíteni különféle dolgokban. Budapesten van bölcsődéjük, óvodájuk, Gyenesdiáson lelkigyakorlatos házuk. Nyár óta az időm egy részét arra fordítom, hogy a hallásomat megjavítsam, mert ez fontos a szerzetességhez. Eljárok Szegedre dr. Vass Zoltán fül-orr-gégészhez, aki egyben audiológus, sebész és kutatóorvos. Megkérdeztem tőle, lehetséges-e egy kicsit javítani a hallásomon. Addig minden orvos azt mondta, hogy nincs rá esély, műteni nem lehet, a gyógyszerek nem hatnak. Miután elvégzett minden vizsgálatot, rájött, hogy a papírjaimban olvasható korábbi diagnózis nem pontos. A mélyhidratációs infúziós kezelést javasolta. Továbbá azt mondta, szokják le a kávéivásról, kerüljem a savasító ételek

és italok fogyasztását, csökkentsem a cukorbevittelt, és igyak meg naponta négy-öt liter vizet, mert a fül 90%-a víz, és a még egészséges szőrszálak épségben maradásához nagy szükség van a vízre. Az egyik fületem már megműtötte Orosházán, nagyon jól sikerült, szinte nem is fáj, nem szédültem. A másik fülem operációjára fél év múlva kerülhet sor. A nővérek állandóan imádkoznak értem és az orvosért, közbenjárásukra Rómában is mutattak be szentmisét. Ez a rengeteg ima a horvátoktól és a magyaroktól s az, hogy itt lehetek náluk, bizonyíték arra, hogy Jézus válaszolt az imámra, hogy szeretnék meggyógyulni. Nagyon örülök annak, hogy egyre jobb lesz a hallásom. A doktor úr nagyon jó ember, egész életét a hallássérültek segítésére tette fel. Nagyon nagy tisztelet van benne az emberek iránt, mélyen elhivatott, empátikus és kedves.

– **A hallássérülése hány éves korában derült ki?**

– Tizenöt lehettem, még alapiskolás voltam. Eleinte nem is nagyon vettem észre, csak amikor tollbamondást kellett írni; hátul ültem, és nem mindegyik szót értettem. A magyartanárom értetlenül fogadta, hogyan lehet az, hogy nem tudom megírni. Egyre rosszabbul értettem azt is, amit a tévében mondtak. Középsiskolás koromban kezdett el komolyan romlani az állapotom, mert a szüleim korábban nem vittek el orvoshoz. A nagymamámnál laktam érettségi idején, ő vitt el orvosokhoz, s mindenhol azt mondták, hogy nem tudnak rajta segíteni. Hallókészüléket kaptam, és gyógyszert. A gyógyszer nem hatott, a hallókészülék meg nagyon recsegett, nem használtam. A hallásom pedig tovább romlott. Mire elkerültem Komáromba a Selye János Egyetemre, már 60%-ban rossz volt, idén pedig elérte a 90%-ot. Öt évvel ezelőtt találtam jó hallókészüléket, csak ezzel hallottam jól. A kezelésnek köszönhetően viszont már készülék nélkül is jobb lett a hallásom. Az összes egyetemem úgy végez-

tem el, hogy nagyrészt magamtól kellett mindent megtanulnom, mert az előadásokat nem értettem tisztán. A csoporttársak segítettek, leírtam a jegyzeteiket, azokból tanultam a vizsgákra. Egyáltalán nem jegyzeteltem. Rengeteget olvastam, így jól felkészültem a magiszteri és doktori képzésre; itt Budapesten már csak mélyítenem kellett a tudásom. A magiszteri diplomám és a doktori iskolában az abszolutórium kiüntettetett lett. Rengeteg időmbe telt ennyit olvasni, de mindent jól meg tudtam tanulni.

– **Nagyon elmélyülten foglalkozott az irodalommal, tanulmányok, cikkek sorát jelentette meg. Most viszont jelentős fordulat következett be az életében. Szerzetesként felhagy az irodalommal?**

– Most lesz éppen a disszertációm nyilvános védése. Témája Anton Straka szerepe a szlovák–magyar és cseh–magyar kulturális közeledésben. Straka kassai származású pap, diplomata, irodalom- és kultúraszervező volt a két világháború közötti időszakban. Nagyon örülök, hogy a bizottság tagja lesz Simon Attila történész, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet igazgatója. A történelemtanárom volt a Selye János Egyetemen. Az egyik témavezetőm, Kálmán C. György nemrég hunyt el; nagyon sajnálom, mert kiváló kritikus volt, emellett nagyon jó ember. A másik témavezetőmmel, Kabdebó Lóránt professzor úrral csináljuk végig a doktori védést.

– **A védés után megszűnik a kapcsolata az irodalommal?**

– Sokszor mondtam, hogy már nem írok irodalomról és kultúráról, csak teológiai vagy szociális témáról, de mindig kapok felkérést irodalmi vagy kulturális folyóiratoktól is, és ha valami különösebben érdekel, azzal még foglalkozom, megírom, ha a témája, pl. a béke, egyezik a teológiával.

– **Tehát az irodalom, a kultúra még nem engedi el. De hogyan képzei el az életét szerzetesként?**

– A másik hivatásom – és ezt a nővérekkel is megbeszéltem –, hogy író vagyok. Akarom vagy sem, nem tudok nem írni. Mindegy, hogy tudományos, teológiai vagy irodalmi témáról. Gyerekkoromtól kezdve van érzékem a művészetekhez. A nővérek nem szeretnék, ha lemondanék erről, hiszen ehhez van tehetségem, és tudnák hasznosítani a rendben. Már most én szerkesztem a honlapjukat, cikkeket írok a rendről, kutatást fogok végezni, mely alapján megírom a karmelita rend magyarországi történetét. Ezt mind támogatják. Újságíróként és szakíróként is tudok dolgozni. Teológiai témákról ugyancsak tudok írni, mert teológiát is végeztem. Felkértek fiataloknak szóló lelkigyakorlatok vezetésére, mert a mentálhigiénét is elvégeztem. Tanultam lelkigondozást, szervezetfejlesztést, intézetvezetést. Ezeket később is fogom csinálni, ha kériük, úgy, hogy számukra és az embereknek hasznos legyen. Van egy honlapom, a sanctus.hu, teológiai és szociális témák szerepelnek rajta. Az academia.edu honlapon az eddig megjelent irodalmi tanulmányaim egy része található.

– **A családja, környezete hogyan fogadta a döntését?**

– A család eleinte értetlenül állt előtte. »Mióta megszületél, mindig az irodalom érdekelt, egész életedet az irodalomra tetted fel, és most mégsem az irodalom lesz?« Igen, volt olyan időszak, amikor valóban nagyon sokat írtam, több lapot is szerkesztettem, a kultúra és az irodalom volt az életem. Rengeteg szakembert megismertem. Nagyon pozitív időszaka volt az élettemnek, különféle lapok és szakemberek támogattak.

Nem tudom megmagyarázni, de ahogy Jézus belépett az életembe, felborította az értékrendemet. Elkezdtek jobban érdekelni az emberek, jobban kezdtem rájuk figyelni, hogyan érzik magukat, mi van velük. Jobban érdekel, hogy segítsék nekik,

hogy ott legyek egy beteg mellett, a Jézussal való kapcsolatomban, mint az, hogy elmegyek konferenciára előadni, vagy megírjak egy könyvet. Most, hogy megismertem a karmelita rendet, látja a családom, hogy tényleg nagyon jól érzem itt magam. Észrevették, hogy a hit olyan hatással van rám, hogy egyre pozitívabb lesz tőle az életem, több az erőm, energiám, vidám vagyok. Elfogadták, hogy mégsem történész vagy irodalmár leszek, hanem szerzetes, aki a tudományt nagyon fontosnak tekinti, mint például Avilai Szent Teréz a karmelitáknál. Ő is írt, olvasott, fontosnak tartotta a műveltséget, ebben hasonlítok rá. Boldog Mária Terézia alapító anyára pedig abban, hogy ő is nagyon szeretett a gyerekeknek, betegeknek, árváknak segíteni. A mentálhigiéné az, amit még szeretnék minél nagyobb tudással és jobban végezni.

– **Hogyan készül ebben az új helyzetben a karácsonyra, és hol fogja tölteni az ünnepeket?**

– Eldöntöttem, hogy hazamegyek Tornaljára a nagymamámhoz, a keresztszülőkhöz, unokatestvérekhez. A nagymamám mindenki nagyon szereti, mindenkivel ott szoktunk találkozni, ezért megyek főleg hozzá. Pesten karácsony előtt feldíszítjuk az itteni templomot, betlehemet készítünk. A karmelitáknak van egy missziójuk Afrikában.

Rengeteg nővér van kint, s az egyik közösség elég gazdag, de a másik nem, mert nagyon elzárt vidéken vannak, s az egész falunak ők adnak enni. Ők főznek, ők csinálnak mindent, mert akkora a szegénység, hogy csak tőlük kapnak az emberek ennivalót. Kolostorunkban a karácsony előtti időszakot főleg azzal töltik, hogy eladásra asztali díszeket készítenek, Kisjézust jászolban. A befolyt pénzből támogatják az afrikai missziót. Így telik az adventi időszak.

Tóth Erika

„Megkérdeztem, hogy van-e haja”

Hóka Tímea szereti a kihívásokat és a kalandokat. Súlyosan látássérült, csak a fényt érzékeli. Egyetemet végzett, doktorátust szerzett. A Vakok és Gyengénlátók Szlovákiai Uniójának munkatársa. Járt Angliában, önkéntes volt Görögországban, szakmai ösztöndíjas az Egyesült Államokban. Szereti a természetet, sportol: gyalogol, mászik, evez, tandemkerékpározik. Szeptemberben pedig elkezdődött élete legnagyobb kalandja: édesanya lett. Kislánya született, Hanna.

– Az egész időszakot, amíg vártam őt, nagyon jól viseltem. Testileg teljesen jól éreztem magam, kilométereket gyalogoltam. Nem is gondoltam volna, hogy ilyen problémamentes lesz. Ha tudtam volna, sokkal hamarabb mertem volna rá vállalkozni. Gondolni sem mertem, hogy ilyesmire képes vagyok. Elsősorban természetesen a látássérülésem miatt. A párom, Slavo is látássérült, bár ő csak gyengénlátó, elég jól tudja használni a látását, s ez nagyon előny.

– **Milyen tapasztalataid voltak az orvosokkal? Hogyan viszonyultak hozzád?**

– Szerencsére nem volt velük rossz tapasztalatom. Kezdetben nagyon tanácstalan voltam, mert új helyzetnek néztem elébe. Ezért a barátnőimet kértem meg, hogy ajánljanak orvost. Az első nem volt túlságosan kommunikatív, csak arra felelt, amit kérdeztem, és mivel fontos volt, hogy minél többet tudjak meg arról, mi vár rám, mást kerestem. A konzultációkra a párom is mindig elkísért. Látássérült barátnőim, ismerőseim elmondták a saját tapasztalataikat, melyik szülészetten mennyi segítségre számíthatok. Tanácsukra a pozsonyi Cirill és Metód Kórházat választottam. Az is érdekelt, hogy ha majd otthon leszek a kisbabával, akkor az hogyan zajlik.

Mihez kell segítség, és mit tudok egyedül is megoldani. Jó volt előre tudni, hogy körülbelül mi vár rám. Persze legjobban akkor tudja az ember, ha már benne van, de legalább volt valami elképzelésem, mire készüljek, hogyan kell megszerveznem valami segítséget.

– **Apás szülés volt?**

– Császármetszéssel történt. Közben nem lehetett bent, csak a szomszéd helyiségben. Mindjárt látta Hannát, megfoghatta, és végig ott maradt velem a kórházban; ez nagyon jó volt. Külön szobánk volt, és segített nekem az ellátásában. Most ugyanis az anyuka nagyon hamar megkapja a kisbabát, és törődnie kell vele. Nem tudtam elképzelni, hogy a műtét után képes lennék rá. A császármetszést a látássérülésem indokolta. A magas szemnyomásom miatt probléma lett volna a hagyományos szülés. A látásomon már nem ronthatott volna, de azt kockáztattam volna, hogy fizikailag elveszítem a szemem. Úgyhogy ki is békültem a császármetszéssel.

– **Ott volt a kockázat, hogy Hanna is látássérült lehet.**

– Senki nem tudott semmit garantálni. Persze mi is tartottunk tőle. Az egyik oka lehet annak, hogy miért nem mer az ember ilyesmit vállalni: fél, hátha a kisbabának is lesz ilyen problémája. Mikor kiderült, hogy babát várok, mindketten elmentünk genetikai vizsgálatra, de még mindig nincs meg az eredménye, olyan hosszú idő kell hozzá. Ha meglesz, remélhetőleg valamit megtudunk belőle a jövőre nézve. Ott nyugtattak bennünket: nem kell, hogy feltétlenül örökölje. A szülészetten elvégzett első vizsgálatok alapján úgy tűnik, hogy minden rendben

A kislányával

van. Egyelőre figyel, követi a tárgyakat a szemével, ha elé teszünk valamit. Mi azért még szemorvossal is szeretnénk megvizsgáltatni.

– **Hogyan tudod őt ellátni?**

– Nagyon az elején vagyok, nincs sok tapasztalatom. Még tanulom az egészséget, de már jobb, mint az első napokban volt, amikor sok mindent nem tudtam még. Mindjárt a kezembe adták. Meg tudtam érinteni, jó érzés volt, bár még a műtét hatása alatt voltam. Ugyanolyan volt, mint amikor más anyának elhozzák a kisbabát, és megérinti, nem gondolkodtam azon, hogy nem látom. Megérinthettem, örültem neki, hallottam a hangját, éreztem, hogy mellettem van. Mivel nem altattak el, beszélgettem a műtétet végző csoporttal, ezért nem hiányzott a vizuális része. Megkérdeztem, hogy van-e haja. Nekem az elején elég volt annyi, hogy minden rendben van. Az első napok nehezek voltak, mert még saját magammal is volt elég teendőm, felállni a császármetszés után és elkezdni mozogni. Nem nagyon foglalkoztam azzal, hogyan néz ki, mi-

lyen az orra, füle, hanem hogy ezt a törekeny kisbabát hogyan kell felemelni, hogyan fogjam meg biztonságosan, hogy ne történjen vele semmi, ne ejtsem le, hogyan megindítani a tejet, hogy tudjon enni.

– **Miben van szükséged segítségre, és kire támaszkodhatsz?**

– A szülészetten a nővérek segítettek, és a párom. Ő sok mindent elvégzett. A nővérek megmutatták, hogyan kell fürdetni. Közben fogtam a nővérke kezét, ahogy ő fogta Hannát, hogy aztán én is el tudjam végezni, de ott még nem csináltam önállóan. Amikor hazakerültünk, a párommal közösen fürdettük, és asszisztenseim is vannak. Az egyik kimondottan a fürdetésben segít. Igyekszem én végezni, ő csak vizuális kontrollként van jelen, felügyeli, hogy ne történjen baj.

– **Az asszisztentst kirendelték melléd, vagy magadnak kellett biztosítani?**

– Asszisztensem korábban is volt, segített bevásárolni, hivatalos ügyeket intézni, elkísért ismeretlen helyekre. Mivel most teljesen új helyzetben vagyok, új dolgokban is segít. Ha például kimegyünk sétálni a babakocsival, vagy valahová el kell mennünk, csak asszisztenssel tudom megoldani.

– **A tisztába tevés is alapdolog.**

– Azt még akkor tanultam, amikor vártam Hannát. Nemcsak az asszisztensem, hanem a Vakok és Gyengénlátók Uniójától a rehabilitációs oktató is segített, megtanított, hogyan kell tisztába tenni a kisbabát, pelenkát cserélni, játék babán próbálgattuk. Persze nem olyan, mint az igazi, de nagyjából megtanultam, hogyan kell a pelenkát megfogni, kibontani, beraasztani, alátétet alája tenni; ezt ki tudtuk próbálni a gyakorlatban.

Vannak dolgok, amelyeket egyedül is képes vagyok megcsinálni, és vannak, melyekhez kell a segítség, s ez már szervezést igényel. Előre meg kell beszélnem az asszisztensekkel.

– **A nagyszülők hogyan fogadták a kis unoka érkezését? Nem tartottak tőle, hogy nehéz feladat lesz a számodra?**

– A szüleim először megijedtek, hogyan fogok boldogulni, mi minden vár rám, de maximálisan segítettek, amiben lehetett. Aztán mikor látták, hogy minden jól meg van szervezve, elboldogulunk vele, megnyugodtak. Annak is örültek, hogy kislány, mert a bátyámnak három fia van.

– **Most először töltitek a kisbabával hármában karácsonyt. Már készülsz rá?**

– Több mint valószínű, hogy karácsonykor Pozsonyban leszünk, az ünnepek között pedig a szüleimhez jövünk Nagyövedre. Régen gyakrabban járhattam hozzájuk, a karácsonyokat is velük szoktam tölteni. Vonnattal szoktam utazni, de ez most lehetetlen. A szüleim eljönnek értünk autóval, meg vissza is visznek bennünket Pozsonyba. Most csak így tudjuk megoldani. A régi függetlenségem már nincs meg, és egy ideig biztosan nem is lesz.

– **A párod hogyan éli meg az új helyzetet?**

– Nagyon jó, hogy az elejétől kezdve mindenbe be lett vonva, talán több feladat hárult rá, mint egy átlagos apukára, mert én sok mindent nem tudtam úgy elvégezni, ahogyan más anyukák. Elfogadta az új életformát, ahogy én is, de azért természetesen nehéz helyzetek is adódnak. Az ember fáradt, nem alszik eleget, de a kisbaba az első. Nem mi osztjuk be az időnket, hanem ő irányít. Ez így is lesz egy darabig.

Ha valaki látássérült, vagy más problémája van, amikor kisbabát vár, jó, ha igyekszik előre a lehető legtöbb információt beszerezni. Lehet, hogy aggódik, de túl kell tennie magát rajta, és ha tájékozott, jól fel tud rá készülni. Célszerű kapcsolatban lenni más anyukákkal, akiknek már van ilyen téren tapasztalatuk. Én is látom,

Betlehem kis falujában

Betlehem kis falujában
Karácsonykor éjfél tájban
Fiúisten ember lett,
Mint kisgyermek született.

Őt nevezték Jézuskának,
Édesanyját Máriának,
Ki pólyába takarta,
Befektette jászolyba.

Az angyalok fenn az égben
Mennyei nagy fényességben
Zengetik az éneket:
Fiúisten ember lett.

Pásztorok a falu mellett
Báránycákat legeltettek.
Hallották az éneket,
Betlehembe siettek.

Megtalálták a jászolyba,
Jézuskát az istállóba.
És őt szívből imádták,
Mennynek-földnek királyát.

(Népköltés)

hogy leküzdhető az akadályok, s ez erőt ad ahhoz, hogy megbirkózzunk a nehézségekkel. Amiről azt gondoltam, hogy majdnem lehetetlen, arról kiderült, hogy nem is olyan bonyolult – vegyük csak a fürdetést vagy a tisztába tevést. Eleinte attól féltem, hogy Hanna eltörik. Azt sem tudtam elképzelni, mikor azt mondták, hogy a kisbaba mindent megmond. Tudatja, ha valami panasza van. És valóban így van: jelez mindent. Jelzi, ha éhes, ha kényelmetlenül érzi magát, csak meg kell érteni. Olvasni kell a jeleket. Intuitíve tudja az ember, vagy megtanulja.

T. E.

Ki mit tud? Galántán

Az elsőt 2019-ben tartották, megemlékezve a fogyatékos emberek világnapjáról, amely december 3-ára esik. A sikerén felbuzdulva Slezák Erika, az autistákat segítő Konrád Pt. elnöke elhatározta: minden évben megszervezi, hogy az értelmi és mozgássérült emberek megmutathassák, ők miben tehetségesek. Tavaly közbeszólt a járvány, s mert a szereplők sok energiát fektettek a felkészülésbe, és nagyon várták már, hogy szerepelhessenek, a szervezők az online formát választották. A produkciókból Cséplő Ákos videófilmet állított össze, amely aztán felkerült a YouTube csatornára. Mivel nem szerették volna, ha a járványhelyzet miatt idén is elmaradt volna a személyes találkozás, szeptemberre hozták előre az időpontot.

Az ötletet a galántai Értelmi Sérülteket Segítő Társulás és a Carissimi Nonprofit Alap szervezésében évente tartott költészetnap versmondó fesztivál adta Slezák Erikának. „Láttam, mennyire élvezik a szereplést a fiatalok, sőt volt, aki énekelt is, ezért gondoltuk Pék Annával, a galántai szervezet elnökével, hogy lehetőséget kellene teremteni arra, hogy megmutathassák, ha másban is tehetségesek.” A Ki mit tud?-ra meghívták a tágabb környékről mind a családjukban élő, mind a szociális otthonban lakó érintett embereket. Az első alkalommal Gizela Oňová előadóművész volt a sztárvendég és a zsűri elnöke, tavaly pedig az érsekújvári származású, Budapesten élő Szeredy Krisztina énekművészt kérték fel. „Megnézte a szereplőkről otthon készített felvételeket, szóban értékelte őket, s ezzel az értékeléssel együtt kerültek rá a videóra – magyarázza Slezák Erika. – Idén a vele való személyes találkozásra is lehetőség nyílt, és erről is készült videófilm. A várva várt esemény helyszíne a galán-

tai művelődési központ esztrádtérme volt, amelyet az igazgatóság ingyen bocsátott rendelkezésünkre. A művésznő nemcsak értékelte a 19 résztvevő teljesítményét, hanem ő maga is táncolt, magyarul, szlovákul, olaszul, spanyolul énekelt, kitűnő hangulatot teremtve.”

A szervezés sok munkát igényelt, de a csillogó szemek feledtették Slezák Erikával a fáradozását. „Látom az arcukon a boldogságot, amikor a fellépés előtt rövid jellemzés hangzik el róluk. Magamról tudom, milyen jó érzés, hiszen én is gyakran szerepelek, és az is jólesik, ha tapsolnak. Gyönyörködöm benne, ahogy élvezik a szereplést, örülök, hogy megteremtjük az esélyt, hogy mások is felfigyeljenek rájuk. Németh Máté felkérést kapott egy újabb szereplésre, mert szépen énekel. Plavucha Márk már CD-t is kiadott. Petőcz Balázs pedig a budapesti Nemzeti Színházban is fellépett. Jólesik látni az örömeiket, szüleik és segítőik meghatottságát.”

Szeredy Krisztina a zsűri elnökeként minden produkciót szívhez szólóan értékelt. „Érezhető volt, hogy élvezik, jól érzik magukat, megpróbáltam ráerősíteni erre. Próbáltam őket buzdítani, arra ösztönözni, hogy foglalkozzanak tovább azzal, amibe belefogtak. Igyekeztem meglátni bennük a jót, és azt kibontani. Úgy néztem rájuk, hogy most én vagyok más, nem ők, így tudtam átérezni, beleélni magamat a helyükbe s észrevenni azokat a pozitívumokat, amelyeket segítő kritikaként mondtam el nekik. A szülőknak, gondozóknak, segítőknak nagy elismerésem és hálám, mert nem hagyják sorukra ezeket az embereket. Nehéz a feladatuk, és rendkívül tisztelem őket; sok erőt, egészséget, kitartást kívánok nekik abban, amit csinálnak. Nélkülük ezek a gyermekek nem jutottak volna el ide, és nem tudnák megmutatni a jó

oldalukat. A műsoromat pedig úgy állítottam össze, hogy legyen benne lassú is, gyors is, meg vidám. Meg is énekeltettem a publikumot, hogy emlékezetes legyen nekik, és boldogan, mosolyogva menjenek haza.”

A zsűri másik tagja Pék Anna így foglalta össze a benyomásait: „Kettős szerepben vettem részt a rendezvényen: szülőként s a szervezők felkérésére zsűritagként. Az első szerepemben szokás szerint jobban izgultam, mint lányom, Kati. A második ebben az esetben nagyon hálás volt, mivel a zsűri elnöke tökéletesen látta el feladatát, így Nagy Zoltánnal, a harmadik zsűritaggal – ő az egészségkárosodott emberek galántai járási szervezétének elnöke – minimális feladat hárult ránk. A versenyzők hol kicsit izgulva, máskor profi módon, de minden esetben tudásuk, képességeik legjavát nyújtva léptek a közönség elé. Igazi Ki mit tud? volt: vers, próza, dramatizált vers, szólóénekek, duett, kamarakórus, tánc, hangszeres játék. Ha belegondolunk abba, hogy egy-egy produkció begyakorlása mennyi erőfeszítésbe kerül, mindnyájan példaként állhatnak előttünk! Meg kell említenem a felkészítő pedagógusok, nevelők, szülők áldozatos munkáját, segítségüket a műsorválasztásban, a kellékek, kosztümök elkészítésében, a begyakorlásban, külön kiemelve a Dunaszerdahelyi Egyesített Iskolát. Önfeledt, jó hangulatban telt az idő, Szeredy Krisztina úgy felpörgette a hangulatot, hogy fergeteges közös tánccal végződött a délelőtt.”

(t)

A rendezvény a Carissimi Nonprofit Alap és a Galántai Népművelési Központ társszervezésében, valamint a Bethlen Gábor Alap támogatásával valósult meg.

Képriportunk a 2. oldalon.

Életképek

A járda

Azt mondják: a téma az utcán hever, esetünkben szó szerint... Pontosabban: a járda a téma. Ha Örkény István volnék, most egy abszurdot kerekítenék a rosszindulatú járdáról, amely fellázadt az ellen, hogy mindenféle mocskos lábak tapossák, és egy éjjel alattomban feltöri magát, hogy akik arra járnak, a lábukat törjék.

Az élet azonban nem egyperces abszurd novella, a látszat ellenére sem, úgyhogy legyünk konkrétak. Az én szeretett városkámról, Somorjáról van szó, ahol két rendelőintézet is van, egymástól nem messze. Az Iskola utcai előtti mintegy kétméteres járdaszakasz nyugodtan megfelelne akár tankcsapdának is.

Aki kerekesszékekkel közlekedik arra, mint én, annak mindenképp, de a gyalogosok számára is balesetveszélyes. Elég, ha egy pillanatra nem figyelnek oda, és megvan a baj. Főként mivel jobbra beteg, idős emberek járnak arra, gyakran mankóval, akiknek amúgy is bizonytalan a járásuk. Mostanában én is gyakran járok orvoshoz, így sajnos, személyes tapasztalatból beszélek. Ha anyu nem kísérne, a kerekesszék fennakadna ezen a szakaszon. A múltkor elpanaszolta egyik ismerősének ezt a problémánkat; erre ő elmondta, hogy az a járda még az átkosban készült, amikor a köztulajdon leginkább azt jelentette, hogy semminek sincs gazdája. Így aztán kicsiben folyt, ami most nagyban – a „privatizáció”. Egy szó, mint száz, a járdából is „elprivatizálták” a cementet. Ismerősünk, összomorjai lévén, még azt is meg tudta mondani, hogy kinek mi je épült az így „megspórolt” cementből.

Mindennek azonban már jó harminc éve. Hogy az azóta eltelt emberöltőnyi idő alatt sem sikerült a hibát kijavítani, nem tudom, kinek a szégyene.

Somorja

2014. november 15. Az emberben megmaradnak a sorsát jelentősen befolyásoló események dátumai. Az én életemben ilyen sorsdöntő dátum a nap, amikor somorjai lakos lettem. Hogy a nővéremet idézzem, aki a kérdésre, hogy megszoktunk-e már itt, azt szokta mondani, hogy a jót könnyű megszokni. Somorja ugyanis minden szempontból komfortosabb, mint Százd volt.

Most csak az egészségügyi ellátást említeném. Városunkban két rendelőintézet van, és szinte minden szakellátás elérhető. Otthon félnapos program volt orvoshoz menni, elautózni Ipolyságra vagy Lévára. Itt azonban átlagosan egy óra alatt végzek!

A másik, hogy Somorján olyan szolgáltatásokhoz jutok hozzá, amelyeket otthon esélyem se volt megkapni. Ambuláns rehabilitációs kezelésekre járok, hetente jön hozzám Erik, a gyógymasszőr.

Szóval ezek az előnyeik, ha a hozzám hasonló mozgássérült nem egy kis faluban, hanem egy Somorjához hasonló városkában él.

Advent

Advent időszakát éljük, a szó eljövetelet jelent. Pontosabban a Kisded eljöveteleire való várakozást/felkészülést, amely karácsonykor teljesül be. Ám a Kisdednek nem a betlehemi istállóban, nem az éjféli misén, de nem is a karácsonyfá alatt kell megszületnie, hanem a szívünkben, hogy aztán húsvétkor megváltasson bennünket.

Ezért aztán csendesedjünk el. Ez egyre nehezebb manapság, amikor mindenhol bugyuta „karácsonyi” dalok harsognak a fülünkbe. Most egy pillanatra ne a külvilágnak akarjunk megfelelni, hanem figyeljünk egymásra, mert csak így születik meg bennünk a Csoda!

Áldott karácsonyt!

Sztakó Zsolt

A gyógyulás útján

Szöcs Kálmán és Gizella református lelkész házaspár lassan három évtizede foglalkozik szenvedélybetegekkel. Kezdetben alkohol-, kábítószer-, játékautomata-függő férfiaknak nyújtottak segítséget – az országban egyedüli intézményként főként magyar nyelven –, az utóbbi időben egyre gyakrabban felbukkan a számítógép- és mobilfüggőség is; sőt nem ritka a kombinált sem, vagy amikor az egyikről egy másikra térnek át, például alkohorról kábítószerre. Jelenleg tizenöt férfi próbál szabadulni a szenvedély rabságából a Nagykeszin működő Reménység Reszocializációs Központban, az általa működtetett félutas házban négyen laknak.

„Van olyan szakvélemény, hogy a szenvedélybetegség csak egy másik szenvedéllyel váltható ki. A legjobb, amikor valaki az Istentől való, spirituális szintű függőséggel váltja ki a függőségét” – mondja Szöcs Kálmán, az intézmény igazgatója, majd hozzáteszi, hogy korábban mindig volt egy-két szabad helyük, a mostanában jelentkezőknek azonban néhány hetet biztosan várniuk kell. Ennek az is lehet az oka, hogy a lakóik kitartanak. Tavaly rövidebb idő után jó páran föladták, a most itt élők, miután szembesültek állapotuk komolyságával, szeretnék rendbe tenni az életüket. De közrejátszhat a járványhelyzet is, mert akik hazakerülve megpróbálták munkába állni, szembesülniük kellett azzal, hogy ez nem is olyan egyszerű.

„Télen meg tavasszal teljes látogatási és kijárási tilalom volt. A lakóink több mint fél évig nem mehettek haza, és látogatókat sem fogadhattak – kapcsolódik be a beszélgetésbe Szöcs Dávid, a házaspár fiatalabbik, jogász fia, aki kilenc éve szociális munkásként dolgozik a központban. – Észrevettük, hogy összetartóbbak lettek, egymást is segítették, támogatták, bátorították, hogy ki-

Advent első vasárnapja a Reménységben. A háttérben Szöcs Kálmán és Dávid

tartsanak. A nehéz helyzetet sikerült közösen és Isten segítségével a javukra fordítani.” Azt is megértették, miért fontos az oltás, s hogy zárt közösségben követniük kell a járványügyi előírásokat, így eddig sikerült távol tartani a vírust.

A járványhelyzet az ünnepvárásra és az ünnepekre is hatással van. „Korábban – magyarázza Dávid – akinél letelt a három hónapos izolációs időszak, egy napra hazalátogathatott a családjához, aki pedig már hosszabb ideje stabil volt, és nem volt visszaesése, több napra is. Általában 5-7 ember szokott maradni az ünnepekre. Tavaly senki nem mehetett haza, és látogatót sem fogadhattak. Többször telefonálhattak, akinek kisgyereke van, videóbeszélgetést folytathattak, több levelet írhattak, sűrűbben kapcsolatba léphettek a családdal. Szeretnénk, ha minél családiasabb lenne az advent, a várakozás és maga a karácsony. Itt mindennap program van, csoportbeszélgetés, munkaterápia, de olyankor egy kicsit mi is lelassulunk. Közösen kitakarítunk, díszítünk, sütünk, elolvassuk a karácsonyi történetet a Bibliából, bibliai témájú filmet nézünk. Szoktunk együtt énekelni gitár- vagy zongorakísérettel. A karácsonyi vacsorához gyönyörűen megterítjük az asztalt, hogy a környezet minél inkább hasonlítson egy meghitt családi környezethez.”

Felvetésemre, hogy lehetnek a lakók között nem hívók vagy más felekezetekhez tartozók, Dávid kifejti: „Senkire nem erőltetjük a hitünket, de nem tudjuk nem megosztani, mert nekünk ez az életünk. Éljük is, mondjuk is. Ennek az áldását még azok is élvezik, akik nem hisznek, vagy nem akarnak. Mióta itt dolgozom, néhány esetre emlékszem csak, hogy valaki nagyon-nagyon ellenállt a hittel szemben, de többségében elfogadják.” Szöcs Kálmán megerősíti fia szavait: „Már akkor, amikor a felvétel előtt érdeklődnek, nyilvánvalóvá tesszük, hogy ez a központ keresztényen jellegű. Természetesen az alap a szakmaiság, ezt szolgálja a személyzet is, a hit a plusz, amit kínálunk. Nálunk is megjelenik a négy gyertya az adventi vasárnapokon. Adventi koszorút is készítünk. Minden vasárnap interaktív istentisztelet van a házban. A biblia-magyarázat után legalább félórás beszélgetés következik. Mindenki hozzá szólhat, kérdezni is lehet. Nálunk minden terápiás, gyógyító céllal hangzik el. Az adventi vasárnapokon a karácsonynak az eredeti, bibliai üzenetét akarjuk közvetíteni. Természetesen arról is beszélünk, hogy ki hogyan élte meg az eddigi karácsonyokat, mit jelent számára a családi közösség. Bizony, többen elmondják, hogy otthon a karácsonyeste volt a legnehezebb szá-

mukra, akkor tört rájuk legjobban a magány, ha aktív függők voltak; és ott volt az ital, kábítószer. Vagy félrevonultak, magukba roskadtak, mert nem tudtak bekapcsolódni az ünneplésbe, annyira elidegenedtek már a családjuktól, annyira megromlottak a kapcsolataik.” Hogy idén lesz-e olyan, aki hazamehet karácsonyra, még nem tudni. A járványhelyezethez fognak igazodni.

„A fadísztés is hozzátartozik a készülődéshez – veszi vissza a szót Dávid. – A lakók öltöztetik, örömeiket lelik benne. Az ajándékozás pedig úgy történik, hogy mindenki megajándékoz valakit. Karácsony előtt tíz nappal egy kalapból mindenki húz egy nevet, s ezt titokban kell tartania. 24-én az istentisztelet végén szoktuk tartani a jó hangulatú, vidám, sok nevetéssel kísért ajándékozást. Aki vezeti, kihív egy embert, az kibontja az ajándékot, és ki kell találnia, hogy kitől kaphatta.”

S vajon hogyan telik Szöcsék családi karácsonya? Dávid válaszol. „Ötéves voltam, amikor szüleim kezdték ezt a missziót. Először mindig együtt karácsonyoztunk a Reménységben a lakókkal, aztán négyesben tartottunk családi ünnepet. Harminckét éves vagyok, gyakorlatilag az egész életem így telt. Már van saját családom, feleségem, két gyerekünk, most várjuk a harmadikat. Én most már úgy szoktam, hogy nap-

közben itt vagyok az istentiszteleten és az ajándékozáson, aztán elvonulok kis családomhoz, de a szüleim a mai napig egész végig itt vannak velük.”

Szilveszterre akkor sem szokták ajánlani a hazalátogatást, ha nincs járvány, mert olyankor nagyobb a kísértés. „Ezt el is fogadják a klienseink – hangsúlyozza Szöcs Kálmán. – Együtt töltjük az estét, programot szervezünk, beszélgetünk az eltelt esztendőről, kinek mit adott. Számadás arról, hogy mi történt, elgondolkodunk az idő múlásán, azon, mit tudunk betenni az új évbe, és mit várhatunk tőle. Igekártját is húzhatunk, egy-egy bibliai vers van rajta, útravaló a következő évre. Mi is el szoktuk mondani, ami a közösségre tartozik. Mi kezdjük, mintha egy családban volnánk.

S hogy idén miről beszélhetünk majd? Sikernek tartjuk, hogy több lényeges célt el tudtunk érni. Minden évben igyekszünk valamit fejleszteni. Most fejeződött be a félutas ház átépítése. Nagy munka volt a projekt kidolgozása. Dávid viszi ennek az oroslánrészét, a megvalósítás pedig csapatmunka. Az anyagiak előteremtése sem egyszerű, a szociális ügyi minisztérium pályázatán nyert pénz mellé nagyon sokan adományoztak, volt kliensek is segítettek, és sok saját pénzt kellett beletennünk. Hat férő-

helyes. Ha valaki itt befejezi a rehabilitációt és reszocializációt – 18 hónapot ajánlunk –, és még vagy nem érez magában annyi erőt, hogy visszamenne a régi környezetébe, vagy nincs is hová mennie, mert hajléktalan, akkor akár több évig is ellehet a félutas házban. Most hárman laknak ott olyanok, akik munkaszerződéssel ott is dolgoznak. Ez az otthonuk.” Dávid kiegészítésként hozzáteszi, hogy a tornatermük belső felújítására is sikerrel pályáztak, mégpedig a Bethlen Gábor Alapnál, s a pénzből még az év végéig elvégzik a lakókkal a falak fával való burkolását.

Szöcs Kálmán búcsúzáskor elgondolkodva mondja: „Önmagában az is siker, hogy működünk, és meg tudjuk oldani az adódó helyzeteket. Emberek romokból jönnek ide, sokszor pszichikailag, fizikailag összetörve, és elindulnak a gyógyulás útján. Családok állnak helyre újra és újra, ez felér egy-egy csodával. Nem könnyű erre a munkára szakembereket szerezni, de akik kitarának a munkatársak közül, azokkal egy irányba tudjuk húzni a szekeret, csapatmunka. Ez is öröm. Isten folyamatosan harcol értünk. Látjuk, hogy neki valóban fontosak az életek, hogy egy lélek se vesszen el, megmeneküljön, épüljön.”

T. E.

Nadányi Zoltán

Betlehemesek

Már várjuk őket, ahogy besötétül.
Karácson el nem múlhatik enélkül.

És kezdik is már gyenge cérnahanggal,
fújják, fújják az ablakunk alatt,
megostromolva a vén házfalat,
fújják nagy lelkesen: Mennyből az angyal...

Látatlanul is rájuk ismerek:
ez Vince, a kis tehenészgyerek,

az meg Virág, az a vékonyka szoprán,
a szomszédék kislánya, libapásztor,
az a rekedt hang, az meg a kis Orbán,
körtelopáson kaptuk rajta párszor.

Ezek mind félve tisztelik a házat,
hanem most minket száll meg az alázat.
Mert most, e misztikus estén, esengő
kis hangjuk úgy cseng, mint templomi csengő,
ma este mind elveszti a nevét
és törpe kis személyisége megnő
és pusztul az, aki ellene vét:
a Gyermek énekel kint, a Jövendő!

Szívem vágya

Hefty Angéla gyógypedagógus,
egyetemi oktató rovata

Karácsony közeledtével egyre jobban izgulok, hogy sikerül-e méltóan felkészülni rá. Mindenkinek egy kicsit mást jelent az ünnep, én inkább a készülődés örömét szoktam képzeletben előrevetíteni magamnak. Aztán minél több a munkahelyi feladat, annál nehezebb betervezni, mikor mit is fogunk otthon csinálni, s egyszer csak azon kapom magam, hogy kapkodnom kell. Ilyenkor igyekszem időt lopni a készülődésre,

egyik feladattól a másikig rohangálva. Azt tapasztalom, hogy szép számban vagyunk így a siketek és nagyothallók közösségéből, akiknek jóval többet kell dolgozniuk a munkahelyükön, hogy bizonyítsák: méltók az állásukra. Nagyon nem örülök annak, amikor egyszer csak itt tartok, mert látom, hogy meghitt percek vesznek el, melyeket a családdal lehetne tölteni. És hát a családdal töltött ünnep a rá való készülődéssel együtt az igazi.

A gyerekek szokása, hogy a hangelődés időszakában átlapozzák az összes fellelhető, pompás kivitelezésű játékkatalógust, és arról beszélgetnek, mi is lenne jó a fa alá. Én persze, ha meglátom a színes prospektusokat, máris arra gondolok, hogy jaj, csak ne vigyük túlzásba, hiszen nem ez az ünnep lényege, nem kell az anyagi csődig ajándékozni. Egyébként sem szeretném arra vezetni a gyerekeimet, hogy a fa alatt egy halom dolognak kell lennie. Amit aztán úgysem élveznek ki.

A bőség zavara csapda számunkra. Szinte minden kínálja-kelleti magát a csillogásban az üzletek roskadozó polcain, mintha az egész bolt hívogatná az embert, hogy „vegyél meg”. Nagyon megfontoltnak kell lennie a szülőnek, hogy ne sétáljon bele ebbe a csapdába. (A fogyasztói társadalom minden igényt kiszolgáló széles választékáról nem is hittem volna, hogy esetleg valami el is fogyhat. De tévedtem, mert amikor pár nappal karácsony előtt egy rokonomnak szaladtam be még nézni valamit, a polcok... hát jó nagy részükben üresek voltak.)

A gyermek a fogyasztó társadalom mindenhonnan feléje áradó reklámja miatt könnyen beleesik a csapdába. Az enyém a minap miután át-böngészte a katalógusokat, elővette

a filctollat, és sorban bekarikázta a kínált áru harmadát. Én meg törölgettem magamról az izzadságcseppeket: hogy lesz ebből választás? Magam sem tudom, hogy valóban fontosak-e neki ezek, vagy csak azért karikázta be őket, mert tele van velük az újság.

Úgyhogy egy délutánon leültettem őt, és elkezdtünk beszélgetni. Elmondtam neki, hogy a lényeg nem a mennyiség, és az sem, hogy a Ferinek is van ilyen, s neki magának is tetszik, ezért okvetlenül kell, hanem mert ez a szíve vágya, ez áll legközelebb játékos elképzeléseihez abban a világban, amelyet a csoda és képzelet birodalmának hívunk.

„Jó” – mondta. Gondoltam, szépen meg is fogalmaztuk. Így aztán egy nap leült, és a Jézuskának gondosan megfogalmazott nem túl hosszú levélkében három dolgot kért. „Igen? Hármát?” – kérdeztem lefekvés előtt. „Igen – magyarázta fontoskodva –, tudod, mert az a szívem vágya.”

Nekem pedig a szívem vágya a béke, nyugalom – meg az, hogy ne kelljen évről évre egyre többet rohangásznom ilyesmi miatt. És nemcsak karácsonykor.

Weöres Sándor

Téli nyalánkságok

Gyertyafény,
szép remény,
karácsonyi sütemény.

Egyszer arra jártam én,
hol az ég a földre tárul,
mindent ingyen ad, nem árul,
sziporkázó csillagok
záporoznak könnyedén.

Gyertyafény,
szép remény,
karácsonyi sütemény.

Máskor arra jártam én,
hol a házban teli tálak
énekelnek, táncot járnak,
körben angyalhaj lobog
év végén, de még idén.

Gyertyafény,
szép remény,
karácsonyi sütemény.

Karácsonyra hangolva

Karácsony első, igaz ajándéka Jézus, ez az oldala azonban egyre jobban halványodni kezd. Napjainkban az ajándékozás vált a központi fogalommá. A „tárgyasult boldogság” azonban sok fejtörést, szorongást okoz. Többek között emiatt sem szeretik sokan az ünnepeket.

Mindezzel együtt számomra ez a legkedvesebb ünnep az évben. A készülőds, várakozás nálam korán kezdődik. Többek között ez segít a hosszú éjszakák szorongató terhét könnyebben elviselni. Egyik eszközöm a zene, mely látássérülésem óta még hangsúlyosabb szerepet kapott az életemben. A tervezés időszakában sincs ez másképp, érzelmek, emlékek kötődnek hozzá. Az illatok, filmek, beszélgetések is hasonló hatással vannak rám, de a muzsika a leggyorsabb elősegítője az érzelmi átlényegülésnek. Közel két évtizede kedvenc zenei műfajom a dzsessz, a karácsonyi zenék között is ebből a stílusból válogatok. Bevallom, kissé szégyellem, hogy leginkább külföldi előadók hanganyagait hallgatom. A magyar művészek közül Korpás Éva és Balogh Kálmán cimbalomművész számai a kedvenceim.

Az ajándékozottak listája hosszú, a kigondolás és a beszerzés az én feladatom. A látás által beérkező ingerek hiánya miatt ez nem könnyű, de izgalmas feladat. Ezért igyekszem egész évben „nyitott szemmel”, pontosabban mondva nyitott füllel járni. Figyelek, ha valaki elejt egy szót egy-egy vágyáról, s ha teljesíthető, akkor feljegyzem, és az illető holmit igyekszem minél előbb beszerezni. Törekszem rá, hogy decemberre már ne maradjon sok, jobb kimaradni a karácsony előtti tumultusból. Van, akit könnyű megajándékozni, szinte bárminek örül, de olyan is, akit lehetetlen megörvendeztetni.

Örülnék, ha az időjárás is hozzájárulna az ünnepi hangulathoz. Szeretem, amikor sűrűn hullik a hó, és ropog a tal-

pam alatt. Tüdőm megtelik, lelkemet átítatja a részegítően tiszta levegő. Az utóbbi évtizedben ez az élmény egyre ritkábban adatik meg. Ezért már novemberben a téli gumik helyett a karácsonyi lemezeket teszem fel. Az egyik kedvencem Al Jarreau Christmas című zenei kiadványa. A hétszeres Grammy-díjas amerikai dzsesszénekesnek a hangszínén, énektudásán kívül a játékosága is megragadó. Nem is beszélve a lemezen vele együtt szereplő világhírű zenészekről, énekesekről. A Take 6 a cappella formáció karácsonyi lemeze ugyancsak megér egy misét. Az évről évre bővülő albumok közül szívesen hallgatom Michael Bublét, Diana Krall, Robbie Williams és a Pentatonix lemezeit is. Ez utóbbin az egyik kedvencem nem tipikusan karácsonyi dal: az eredetileg Leonard Cohentől származó Halleluja. Meghitt, ünnepélyes, az év bármelyik időszakában kellemes élményt szerez.

Az előadók is idejekorán gondolnak a karácsonyra. Már októberben találtam a zenemegosztó alkalmazásban karácsonyi témájú dalokat. Az idei felhozatalból a legnagyobb meglepetést számomra a „rég”i” nagyközül Nat King Cole újragondolt zenei összeállítás okozta.

Vadonatúj zenei köntöst húztak rá, és mai énekes csillagokkal díszítették. Múlt és jelen egy lemezen, fantasztikus időutazás a hosszú téli estéken.

Családunkban az ünnepek alatt is fontos szerep jut a zenének. Ebben az esetben már mi vagyunk a főszereplők. Karácsony első ünnepének estéjén érkezik nővérem népes családjával. A konyhában folyik a beszélgetés, az eszem-iszom, miközben a gyerekek elmesélik, mit hozott hozzájuk a Jézuska. A csengőszó megszólalása után mindenki átvonul a nappaliba, és tucatnyi ember körbeállva a feldíszített fát éneklő a karácsonyi dalokat. Majd kellemes ünnepeket kívánunk egymásnak, és hozzáfogunk az ajándékok kibontásához.

A második énekes alkalom egy fájdalmasan szép megemlékezés. Idén már negyedik éve, hogy kimegyünk édesapánk sírjához, gyertyát gyújtunk, és itt is kört alkotva elénekeljük az ünnepi dalokat. Hálás vagyok nővéremnek, Kinginek, hogy ezt a megemlékezést hagyományá tette.

A zene legyen bár vígság, szomorúság, egyedüllet vagy közös ünneplés, hű társ a kapcsolódásban.

Kocsis Károly

A családdal

A döntés

Életünk során sokszor kerülünk döntési helyzetbe, olykor kényszerből, máskor okos megfontolásból. Döntünk. Nem is fontos, minek az alapján, a lényeg a döntés, melynek következményei lesznek. Helyzetet teremtünk vagy leragadunk. A helyzetteremtés az élet, előrevisz. Ha leragadunk, elzúg fölöttünk az élet. Nélkülünk. Az életet választani a süppedés, a tétlenség helyett aktivitást jelent, cselekvést. A döntés olyan, mint a felkelő nap. Olyan, mint a reggel, maga a kezdet.

Vannak bénító pillanatok, olyan traumák, amelyekből csak keservesen, sok szenvedés árán tudunk kikecmergni. Kitörni. Olyan ez, mint a születés: vér és mocskok. És fájdalom, kiáltás, amely után kiszakad az új élet, s felragyog.

Ezek a gondolatok jutottak eszembe Edith Eva Eger* A döntés című

könyvének elolvasása után. Az író – ha döntéseinek köszönhetően nem vált volna világszerte ismert és elismert emberré – nevezhetnénk hétköznapi hősnek is. Egy a milliók közül – Kassán született 1927-ben, balettozni tanult, tagja volt az olimpiára készülő gimnasztikai csapatnak. Tizenhat évesen családjával együtt Auschwitzba deportálták, a hírhedt náci orvos, Josef Mengele választotta el szüleitől, őket gázkamrába küldte, Edith és nővére megmenekült. Mindez egy döntés következtében történt, amely nem az ő döntése volt. Neki azonban csak annyi választási lehetősége volt, hogy Mengele felszólítására eltáncolja-e a Kék Duna keringőt, vagy nem.

És annak, hogy Edith a halál torkában táncolt, köszönhetjük mai tanításait. Hogy semmi sem céltalan, min-

dennek jelentése van. „A szenvedés elkerülhetetlen és univerzális” – mondja dr. Eger, aki megjárva a poklok poklát, később Amerikában pszichológiát tanult. A különbség abban áll, ahogyan a szenvedésre reagálunk. „Miért pont én?” Önmagunkat okolva a szenvedésért saját magunk ellen irányuló negatív érzelmeket (szomorúság, szorongás, düh...) tanítunk meg magunknak magunkról. Ezek aztán meggyőződéssünké válnak, és befolyásolják magatartásunkat. Kikapcsolunk vagy begyógygyszeresszük magunkat a kellemetlen érzések enyhítésére. Pedig van más lehetőség, más döntés is. Magatartásunk megváltoztatásához az érzéseinket kell megváltoztatnunk. Hogyan? A választokat meglelhetjük Edith Eva Eger könyvében.

A döntés emlékirat, mondhatnám úgy is, olvasmányos, tanulságos önéletrajz. Kassától Auschwitzig, Bécsen át vissza Kassára, majd ismét menekülés egészen Amerikába. Közben egy teljes asszonyi életet ismerhetünk meg. Küzdelmét saját démonaival – múltjával. Küzdelmét jelenével – három gyermeket nevelnek, és a legkisebbnek, a fiúnak gyermekkori cerebrális parézise van. De egy specialista azt mondta neki: „Az lesz a fiából, amivé teszi.”

Sikertörténet, és mégsem az. Egy ember élete. Döntések, tapasztalatok, tudás, tanítás. A szögesdrót BÖRTÖNÉből szabadulva SZÖKÉS a lélek börtönéből a SZABADSÁGon át a GYÓGYULÁS felé.

Hóka Rozália

Edith Eva Eger: A döntés. Angolból fordította: Farkas Nóra. Open Books Kiadó, 2021.

* Amerikában élő magyar származású pszichológus, a poszttraumás stresszbetegség kezelésének specialistája.

A pásztorok imádása

Jézus születésének pontos idejét az első keresztények nem tartották számon, így mi sem ismerjük. Világra jöttének története Máté és Lukács evangéliumában olvasható, nagyon tömören. Lukácsnál a következőket találjuk: „Ott-tartózkodásuk alatt elérkezett a szülés ideje. Mária megszülte elsőszülött fiát, bepólyálta és jászolba fektette, mert nem jutott nekik hely a szálláson.” (Lk 2,6-7) Az evangélisták jóval többet foglalkoztak a pásztorok örömeinek és a napkeleti bölcsek hódolásának leírásával. A következő évszázadokban a keresztény szerzők különböző időpontokra tették a születést, a legismertebb közülük január 6-a. Ünneplésében eleinte az isteni megjelenésen volt a hangsúly, később az emberi oldal is fontossá

vált. A nap csupán a 4. század közepén került át a napisten december 25-én tartott ünnepére. Ekkor még Máriát sem ábrázolták a keresztények kőkoporsóinak oldalain, csupán az újszülöttet szorosán bepólyálva a jászolban, egy ökör, egy szamár és néhány pásztor társaságában. Az ökör a zsidó népet (mint amelyet megköt a törvény), a szamár a pogányokat (a bálványimádást) jelképezte. A gyermek Jézus megszabadítja őket az igától. Az efezusi zsinaton, 431-ben Máriát Istenszülőnek nevezték el, és azontúl őt is ábrázolták a képeken. A 6. századtól már Józsefet is gyakran szerepeltetik a születéssel kapcsolatos jeleneteken.

Mi most egy kiemelkedő reneszánsz művész, Andrea Mantegna gyönyörű alkotásával, A pásztorok

imádásával foglalkozunk. Mantegna 1431 körül született Észak-Itáliában, Padova mellett. A 15. századi reneszánsz művészet egyik legnagyobb alakja és megújítója volt. Már tudatosan alkalmazta a perspektívát. Ezt észre lehet venni ezen az alkotásán is, amely nagyon élő képet mutat. Egy istállószerű építmény előtt a földön fekvő látható mezítelenül az újszülött Jézus, fölötte édesanyja, Mária áll összetett kézzel. A kép jobb oldalán egy kissé előtérben az éppen érkező két pásztor készül térdre ereszkedni a kis Jézus előtt. Velük egy perspektívában balra a fáradt Józsefet látjuk ülve elbóbiskolni egy elfűrészelt facsomkjára könyökölve. Máriát és a kisdedet apró angyalok veszik körül. A mögöttük látható táj még ünnepélyesebbé teszi a jelenetet. A messzeségben sziklát fedezünk fel, középen egy kiszáradóban levő, de még ágakat hajtó fára, még távolabb pedig zöldellő dombra téved tekintetünk. A levegőt a művész kristálytisztának ábrázolja. A képen két közeledő alak is látható, egy férfi és egy nő. Talán ők is a kisded Jézushoz sietnek üdvözölni őt.

Az alkotás ma a világ egyik legnagyobb galériájában, a madridi Pradóban található.

Melaj Erzsébet

Weöres Sándor

Betlehem

Ó fényességes
Ó békességes
Ó dicsőséges
Karácsony!

Szénakazlak mellett,
lám, angyal közelget.

Az égből indulva
Üzenetét hozza:

Ma született gyermek
A világ ismer meg!

Ó fényességes
Ó békességes
Ó dicsőséges
Karácsony!

Pásztorok hirdessék,
Minden szívnek tessék:

Ő az istállóban
fekszik a jászolban,

fekhelye gyalult fa,
pelenkája szalma.

Ó fényességes
Ó békességes
Ó dicsőséges
Karácsony!

József és Mária
ajkán zeng ária,

ökörke, szamárika
kétfelől csodálja:

Világ ékessége,
kezdeté és vége!

Ó fényességes
Ó békességes
Ó dicsőséges
Karácsony!

Remélni kell a reménytelenségben

Sok bajjal, gyásszal megterhelt kor lett a mostani. Többszörösen is elcsigáz bennünket az idejü advent. Vészjósló felhők tornyosulnak az emberiség egén. Logikátlan és titokzatos, ami most történik. Nem másokkal, velünk. Inognak a tartóoszlopok. Világméretű a szellemi földrengés. Valami nagyon megbomlott, kibillent az egyensúlyából. A szó hiteltelen, a tett értéktelen. A törvény viszonylagos, a rend a múlté. Valami félelmetes várandósság környékezi az embervilágot.

A technika nagy iramban és mindent áthatva foszt meg bennünket a privát szféránktól. Tudom, a fejlődést nem lehet megállítani, de fejlődésnek mondható-e az a hajsza, amely az emberiség sírásója lesz? Miért kockáztatjuk a jövőt? Ha villog a fénySOROMPÓ, a fékre kell lépni, nem pedig a gázra. De mintha farkasvakság telepedett volna az emberiségre. A globalizáció mindent be szeretne darálni. Házat, házat, Istent, családot, nemzetet.

Az ünnepek sem jelentenek ez alól kivételt. Nincs azzal semmi bajom, ha bármelyik ünnep az eredeti tartalmát megőrizve alkalmazkodik a kor divatjához. De ami a keresztyén ünnepekkel történik, azt az egész emberiség megsínyli. Kiürülnek. Elerőtlenednek. Tartalom nélküli külsőséggé degradálódnak. Csak a lényeg hiányzik belőlük. Ünnepek az ünnepelt nélkül.

A karácsony legyen a családoké – tartják, mert hát Jézus Urunk is családba született. A család jelentősége vitathatatlan. Itt alakulnak ki azok a jellemző mintázatok, amelyek meghatározzák a felnőttéletet is. Ha ezek a kapcsolatok egészségesek, akkor szilárdítják a családtagok lelki egyensúlyát. De ha nem, akkor megingatják. A józanabb szülőnek a korszellemmel is küzdenie kell. A családért mindent, a szeretteinkért mindent – mondják

sokan. A minden ma főleg a pénzen megvehető jelenti. És ez már ok volna az értelmetlen költekezésre, a szemét halmozására, az eladósodásra? Nem hiszem. Itt is érvényes az ősi bölcsesség, hogy a kevesebb több. Csakhogy nem elég két héttel karácsony előtt értéktisztázásba kezdeni, bár talán ekkor sem késő. Ez egész évi feladat. Élethosszig tartó feladat, sőt küzdelem. Úgy, mint a saját, családi rituáléknak vagy az ajándékozás kultúrájának a kialakítása, gyakorlása.

Sokan vagyunk, sokfelé, akik azt a kivételes feladatot kaptuk, hogy szeretteink ünnepének milyensége is rajtunk múlik. Helyettük is tervezni kell, dönteni kell, tűrni kell a sok kényelmetlenséget, házon kívül és belül, észnél kell lenni, remélni kell a reménytelenségben, gondolni a jövőre. Nekünk, akik így élünk, egész életünkben villog az a bizonyos fényjelző lámpa. Egészen más az életvitelünk, mint a többségé, mint a nagy átlagé. Szinte az egész életünk kárelhárítás és veszteségfeldolgozás. Mégsem kell erőltetni, hogy ez legyen a norma, bármennyire szokás is manapság.

Ha teheti, élje mindenki a számára legmegfelelőbb családi életet. De aki nem teheti, és neki ez nem választás

dolga, hogy a hetvenedik életév tájékán is, akár több mint negyven éven át, nulla-huszonnyolcban legyen gondja rászoruló szeretteinek napi alapvető testi-lelki, szellemi és spirituális szükségleteire, nos ez a család, ez a szülő, hozzátartozó, testvér vagy rokon megbecsülést érdemel. Ahogy azok is, akik kedvezőtlen egészségi állapotuk miatt a társadalmi élet periferiájára szorulóknak, de éppen szenvedésüknek köszönhetően olyan életbölcsekre jutottak el, amely kevesek osztályrésze, legyenek tisztelettel övezve. (Kellenének nagyon azok a speciális ellátóhelyek, amelyek a falun élő családoknak is segítenének.)

A tartós teherhordozásban, bár sok haszonnal is jár, nagyon el lehet fáradni. Ha nincs vigasz, még belekeseredni is. De éppen ezt nem szabad. Milyen lesz a karácsony öröm nélkül? Kell pihenni, kikapcsolódnival, de keseregni tilos. Hasonlítgatni, irigykedni szintén. Ezek nem segítenek. Ami viszont segít: jó előre és tudatosan készülni az ünnepekre. Testben is, lélekben is. Tudni, hogy mit várok, mit bírok, mire van szükség, és mire nincs. Amit el lehet előre készíteni, beszerezni, az ne maradjon az utolsó percre, hisz bármi közbejöhethet. Betegség. Utazás. Pluszmunka. Jó dolog a mértékletesség és az önfegyelem. Ne azt vásároljam, aminek leszállították az árát, hanem amire feltétlenül szükség van. Nem a látható bőségtől lesz értékes a karácsonyunk. A karácsony önmagában értékes. Értéke tőlünk független, értéke a megszületett Megváltó, aki az én személyes ajándékom lehet hit által. Isten ma is kínálja ezt az ajándékot, a próbák alatt pedig különösen. Nem látványosan, de annál eredményesebben, az emberi szívekben. Tartuk ezt szemünk előtt. Legyen boldog, áldott a karácsonyunk.

Rác Jolán

Magyar–szlovák, szlovák–magyar szótár

agy-gerincvelői folyadék – mozgovomiešny mok (cerebrospínálny likvor)
 dadogás – zajakávanie
 drogfüggőség – drogová závislosť
 enyhe értelmi fogyatékoság – ľahké mentálne postihnutie
 félutas ház – domov na polceste
 garat – hltan
 gége – hrtan
 hajléktalan – bezdomovec
 hallássérült – sluchovo postihnutý
 hallókészülék – načúvací prístroj
 hangszalagok – hlasivky
 homloklebeny – čelový lalok
 idegsejt – nervová bunka
 korai fejlesztés – včasná intervencia
 koraszülött – predčasne narodené dieťa
 könnyen érthető nyelv – ľahko zrozumiteľný jazyk
 központi idegrendszer – centrálna nervová sústava
 megkésett beszédfejlődés – oneskorený vývin reči
 motoros tevékenység – motorická aktivita
 nyelőcső – pažerák
 szájpadlás – podniebie
 sziszegők – sykavky
 szociális munkás – sociálny pracovník
 szókincs – slovná zásoba
 szorongás – úzkosť
 tapintás – hmat
 újszülött – novorodenec

bezdomovec – hajléktalan
 centrálna nervová sústava – központi idegrendszer
 cerebrospínálny likvor (mozgovomiešny mok) – agy-gerincvelői folyadék
 čelový lalok – homloklebeny
 domov na polceste – félutas ház
 drogová závislosť – drogfüggőség
 hlasivky – hangszalagok
 hltan – garat
 hmat – tapintás
 hrtan – gége
 ľahké mentálne postihnutie – enyhe értelmi fogyatékoság
 ľahko zrozumiteľný jazyk – könnyen érthető nyelv
 motorická aktivita – motoros tevékenység
 mozgovomiešny mok (cerebrospínálny likvor) – agy-gerincvelői folyadék
 načúvací prístroj – hallókészülék
 nervová bunka – idegsejt
 novorodenec – újszülött
 oneskorený vývin reči – megkésett beszédfejlődés
 pažerák – nyelőcső
 podniebie – szájpadlás
 predčasne narodené dieťa – koraszülött
 slovná zásoba – szókincs
 sluchovo postihnutý – hallássérült
 sociálny pracovník – szociális munkás
 sykavky – sziszegők
 úzkosť – szorongás
 včasná intervencia – korai fejlesztés
 zajakávanie – dadogás

Újévi jókívánság

*Gondjaid kerüljenek, asztalaid terüljenek,
 tárcáid ne ürüljenek, fűrtjeid ne ősüljenek,
 barátaid szeressenek, jó tündérek kövessenek!*

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap

(Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.)

Kováčik Ilona, Rimaszombat, Kurcz János, Marcelháza

Carissimi

Kellenes ünnepek!

2022

PF

HRI TŐ

KARÁCSONYI VÁSÁR(LÁZ)

2021